

Kína nyugati tőkét keres

A Kínai Népköztársaságban a közelmúltban hatályba lépett az a Népi Nemzetgyűlés által július 1-én elfogadott új törvény, amely lehetővé teszi **vegyesvállalatok** működését külföldi tőkeérdekeltséggel. A törvénynek — amely gyakorlatilag kaput nyit a nyugati tőke beáramlására — nem titkolt célja egyfelől az elmaradott műszaki-technológiai színvonal emelése, másfelől az export bővítése. Ugyanakkor a törvénynek számos olyan vonása van, amely **ellen** a nemzetközi gyakorlatot, illetve — pontos részletszabályozás hiányában — még teret enged a rendelkezések értelmezésének, s az esetenkénti vegyesvállalati szerződések között lehetőséget messzenem érteleknek.

Felső határ nélkül

Vontakozik ez mindenekelőtt a vegyesvállalat — amelynek korlátolt felelősséggel társaság formájában kell működnie — legfontosabb, **belső tőkeérdekeltségi viszonyaira**. A törvény ugyanis csak azt írja elő, hogy a külföldi partner (aki nemcsak vállalat lehet, de magánszemély is) tőkeérdekeltségi hányadának **minimálisan 25 százalékot** kell kitennie, de nem szabja meg a tulajdoni hányad **felső határát**. Így természetesen azt sem mondja ki, hogy a kínai félnek, amely lehet vállalat, vagy közelebből meg nem jelölt gazdasági egység, az általában szokásos, legalább 51 százalékos tőkeérdekeltséggel kellene rendelkeznie. A „nyitva hagyott” 75 százalék tehát a **felek megállapodásától függ**, azaz, hogy a bel- és külföldi partnerek a vállalat egészét illető tőkehányaduknak megfelelően osztanak a nyereségből, illetve viselik a „kockázatot és az esetleges veszteséget”.

A közös vállalat indító tőkéhez a felek hozzájárulása igen széles körű lehet: pénzteke, beruházási javak, szabadalom, licenc, know-how stb., s ezek — a külföldi tulajdonos részére — illetően a védelemben részesülnek „az érvényben levő törvényes rendelkezéseknek” megfelelően. Nem világos, hogy ez alatti közelebbi értendő, mert a KNK-ban — legalábbis egyelőre — **nincsenek** ilyen jellegű jogszabályok.

Pontosan meghatározható ismérvek hiányában homályos a törvénynek az a rendelkezése is, hogy a külföldi partner tőkehozzájárulásában szereplő technológiáinak, vagy berendezésének nemcsak „magas színvonalon állónak” kell lennie, hanem olyannak is, amely „megfelel a kínai szükségleteknek”. Ha pedig — mondja ki a törvény — a külföldi partner „felrevezető szándékkal” elavult berendezést, vagy technológiát visz be a vegyesvállalatba, az emiatt előálló veszteségeket közelebből meg nem határozott kártérítést kell fizetnie. A vegyesvállalatnak csak az esetben kell fizetnie terület-használati díjat (pl. egy új üzem céljaira igénybevett telek után), ha a földterület nem tartozik a kínai fél tőkehozzájárulásai közé.

Az igazgatóság hatásköre

A vegyesvállalat legfőbb irányító szerve az **igazgatóság**, amely gyakorlatilag korlátlan hatáskörrel rendelkezik a vállalat üzletpolitikáját és tevékenységét illetően, beleértve a termelést, a beruházásokat, a nyereség felhasználását (a későbbi meg szereplő megszorításokkal), a munkabérek megállapítását, a vezérigazgató és helyettese(i), továbbá a főmérnök és a főkönyvelő kinevezését, s ezek hatáskörének megállapítását stb.

Az igazgatóság tagjainak számáról és összetételéről a törvény **nem rendelkezik** — ezt a felek szerződése megállapodására bízza —, csupán azt írja elő, hogy annak mindenkinél kínai elnökök KNK-beli társulajdonos nevezni ki és menti fel, vagy két alelnököt pedig — a kínai fél hozzájárulása joga nélkül — a külföldi partner. A felek szabadon választhatnak, hogy az igazgatóságon belül esetleges vitákat valamely **kínai vagy külföldi** egyeztető bizottság döntésének vetik alá. (Bár a törvény erről hallgat, feltehető, hogy ebben már a társasági szerződésben meg kell állapodni.)

Ugyancsak a vállalati szerződésben kell szabályozni a **munkások és alkalmazottak** (leszámitva az említett vezető beosztásúak) felvételével és elbocsátásával kapcsolatos eljárást — ismét csak „az ér-

vényben levő törvényes rendelkezéseknek megfelelően”. Minthogy azonban a KNK-ban nincs munkajogi kódex, itt is kérdéses, hogy a vegyesvállalatok működése e vonatkozásban is mennyiben tér majd el a kínai vállalatok gyakorlatától.

Privilegizált helyzet

A kérdés annál is indokoltabb, mert például a vegyesvállalatok **jövedelem-szabályozását** illetően máris megállapították eltérések. Az új törvény ugyanis kimondja, hogy a társasági szerződésnek tartalmaznia kell: a vállalati adó befizetése utáni bruttó nyereség bizonyos (közlebből meg nem határozott) hányadát be kell fizetni a tartalékalapba, a munkások és alkalmazottak jutalmazási és jóléti alapjába, valamint a fejlesztési alapba. Ilyen jövedelemszabályozási rendszer pedig jelenleg **nincs** a kínai vállalatoknál.

A tiszta nyereséget egyébként a felek — alapításkori tőkeeresztésének arányában — felosztják egymás között, s azt a külföldiek, akárcsak adózás utáni személyi jövedelmük, **külföldre áttulhatják**.

Hogy a kínai kormányzat mekkora jelentőséget tulajdonít a létesítendő vegyesvállalatoknak, az a többi között kitűnik a különféle — helyenként a nemzetközi gyakorlatban egyedülálló — **adókedvezményekkel**. Közülük kiemelkedik, hogy az új törvény szerint az a vegyesvállalat, amely „világviszonylatban korszerűnek számító berendezéssel” rendelkezik, adócsökkentésért, vagy teljes adómentességért folyamodhat 2—3 éves időtartamra, mégpedig nem alapításától, vagy működése megkezdésétől számítva (mint ez több országban alkalmazott gyakorlat), hanem **attól az évtől kezdve, amikor először gazdálkodik nyereséggel**.

A már befizetett adó részleges visszatérítését kérheti az a külföldi társtulajdonos, amely nyereségének egy hányadát a vegyesvállalatba történő további befektetésre fordítja.

Nyilvánvaló tehát, hogy Kína alapvetően a vegyesvállalatoktól várja az innovációban való előrelépést, nem pedig a saját maga által importált technológiától, amelyhez többnyire hiányoznak az adaptálási feltételek. Kitűnik ez a többi között **Ku Ming miniszterhelyettesnek**, az állami bizottság egyik vezetőjének egy közelmúltban adott nyilatkozatából, amely szerint „a technológia importja, mint alapvető politikai vonal, nem változik”, a gyakorlatban azonban jelentős „kigazítások” lesznek. Különös tekintettel arra, hogy Kína a megelőző év évből összesen „tapasztalatlanlansága miatt néhány terméket túlságos sletséggel” vásárolt meg. Nem vetik figyelembe, hogy a kínai ipar nem képes „befogadni” a saját színvonalát messze meghaladó importüzemet, nem képes nyersanyaggal, energiával, szakképzett munkaerővel ellátni a kulcskétszen vásárolt géryakat, végül pedig nem képes időben legyártani a szükséges „kiegészítő” berendezéseket.

Az új törvény privilegizált helyzetet biztosít a vegyesvállalatoknak devizagazdálkodásukat illetően is, mégpedig remélt exportbővítő tevékenységükkel összefüggésben. Pontosabban szólva, a **vegyesvállalatok alapvető feladatainak az exportra történő értékesítést tekintik** — a törvény csak ezt követően szól arról, hogy termékeiket a kínai piacon is eladhatják.

A vegyesvállalatok nemcsak a kínai kikereskedelmi szervek bevonásával, hanem **közvetlenül** is exportálhatnak. A bafolyó ellenértékből épípyik, mint más külföldi pénzforrásokból (pl. bankkölcsönökből) saját devizaszámlát tarthatnak fenn, amelyet felhasználhatnak a többi között nyersanyagok, félkész termékek, energiahordozók, gépek stb. közvetlen beszerzésére a világpiacra. Ugyanakkor az exportexpánzió érdekében külföldön saját kirendeltségeket, leányvállalatokat létesíthetnek.

Az USA tartózkodó

Ma még természetesen nem lehet megítélni, hogy a nyugati tőke mennyiben hajlik majd az új vegyesvállalati törvényben — legalábbis papíron — felki-

nált esábitásnak. Az egyelőre tartózkodó fogadtatásban nem kis szerepe van a törvény sokhelyütt nyilván szándékos hézagainak és homályosságának. Ez ugyanis egyben azt is jelenti, hogy a kínai hatóságok — elsősorban az a kormánybizottság, amelynek hatáskörébe tartozik a vegyesvállalati társasági szerződés tervezetek jóváhagyása — gyakorlatilag a **kormányzat mindenköréi érkeki szerint** alkalmazhatják a törvény rendelkezéseit.

Ez az óvatos tartózkodás leginkább az Egyesült Államok részéről tapasztalható, márpedig Kínában éppen az **amerikai tőke** beáramlását látják különösen szívesen, messzenem engednek már létesített vegyesvállalat formájában is.

Az USA kormánykörében azonban nem csinálnak titkot abból, hogy a közelmúltban aláírt amerikai—kínai kereskedelmi megállapodás ellenére — amelyhez egyébként még hiányzik a kongresszus jóváhagyása — csak **mérsékelt lehetőséget** látnak a KNK-val való gazdasági bővítésére. Amerika figyelme az ottani térségben sokkal inkább az **Asean-országok** felé irányul, mint ezt legutóbb — a tőkeberuházások kormányzintú ösztönzésével kapcsolatban — **Cyrus Vance** legutóbbi megnyilatkozásai is megerősítették a Bali-ban tartott külügyminiszteri értekezleten. Minthogy pedig az állami ellenőrzés alatt levő Export-Import Bank zöld utat kapott az említett befektetések támogatására, nem kétséges, hogy gyorsan fog növekedni az USA—Asean kereskedelem, amelynek volumene máris figyelemre méltó: idén előreláthatóan meghaladja a 9,5 milliárd dollárt, ez ke-reken **kétszerese** annak az összegnek, amelyet — optimista vélemények szerint — az amerikai—kínai kereskedelem leg-feljebb 1983-ban érhet el.

Dr. Follinus János

SVÁJCI IPAR

A vállalati versenyképesség növelése *

A svájci frank állandó felértékelődése csökkentette a svájci ipar versenyképességét és ezzel értékesítési kilitásait. Ehhez járulnak még a devizapiacra mutakozó lejárati ingadozások, amelyek növekvő árfolyambiztosítási költségeket okoznak, és a vállalatokat megfosztják a számviteli- és tervezési-ke-hetőségek fix alapoktól. Az erősödő protekcionizmus félcimet kelte kísérte-tétől sem tudnak meg mindig szabadulni. Nem csak a tágabb értelemben vett export a rendkívüli valutaárfolyam-el-tolódások kárvallatja: a belgazdaság is közvetlenül a külföldi konkurren-cia megnövekedett versenyének a nyomása alatt áll. Ugyanakkor sok belöldi üzlet-ág — mint az exportörök szállítója — közvetve érzi az előbbieket problémáit. Gondoljunk a beruházások csökkenésére. E tekintetben, hogy már nem tekinthet-jük borúlátásnak, ha ez idő szerint egy-re több vállalkozó jellemző vállalatiának helyzetét „súlyosnak”, „siralmasnak”, sőt „katasztrófalásnak”.

Másfelől viszont a gazdasági vissza-esés kezdete óta meglepően sok svájci vállalat **bizonyult** jelentős mértékben **versenyképessé**

Ha valaki 1973 elején azt állította volna, hogy a svájci frank a nyugat-nemetek számára 40, a franciák számára 100, az amerikaiak számára 190, az olaszok számára pedig 230 százalékkal megrádu, és a svájci közgazdaságot mégsem fogja halálos csapás érni, akkor az ilyen előrebecslést mint teljes képtelenséget ítélettek volna. Mégis ez következett be és a „svájci útlet” mind ez ideig tartotta magát. Mivel magyarázható ez? A viszonyok üzletágról üzletágra, sőt sokszor vállalatról vállalatra annyira különbözőek, hogy erre a kérdésre átfogóan érvényes választ adni lehetetlen. Mindenesetre a siker elérésében általában két tényező-nek van a legjelentősebb szerepe, éspe-dig az ésszerűsítésnek és a szakosítás-nak.

Ami a racionalizálást illeti, annak határait nyilvánvalóan meg az olyan nagy-mértékben iparosított és korszerű ipari berendezésekkel rendelkező országokban, mint Svájc, sem érték el. Ez tűnik ki a táblázatból is, amely a svájci iparban 1973. és 1977. között bekövetkezett termelékenység-növekedésre tanulságos adatokat szolgáltat.

Ev	A munkatermelékenység alakulása a svájci iparban	
	Az ipari termelés indexe* (1985=100)	Munkatermelékenység az iparban (1985=100)
1973	140	98,1
1974	142	97,5
1975	141	99,1
1976	123	84,6
1977	128	84,1

* Erő-, gáz- és vízművek nélkül

E táblázat adataiban a termelékenység növekedésére, illetve az ésszerűbb gyártási irányzata sok üzletágban, még több vállalat példáján igazolható. Jó példa erre az órapár.

A rajzból látható, hogy ebben a gazdasági ágazatban a verseny erősödéséből erdő állandó nyomás ezt az ágazatot műszaki innovációra, ésszerűsítés-ekre kényszerítette. Erre mutat, hogy a termelékenység 12 éven belül a kétszeresére növekedett. (Ennek csak kis része eredt ármódosításokból, minthogy az

Management-Zeitschrift, Industrielle Organisation (Svájc)

Környezetvédelem és gazdasági növekedés

A közelmúltban tartottak tanácsko-zásokat az OECD környezetvédelmi minisz-terei. Felmérték a hetvenes években elért haladást és foglalkoztak a környezeti szemlézetek az anyaghasználatokat és jelentős energiamegtakarítást jártak.

Az elért eredmények különösen a nagyvárosok levegőtisztaságának megállításában és az édesvíz minősége javításában jelentős. 1970-hez képest a napi kéndioxid-koncentráció pl. Mont-real levegőjében 71 százalékkal csökkent és 38 százalékkal mérséklődött a szenny-zetűzés az USA Nagy Tavak-menti ál-lamaiban is. Nyugat-Európában már nem ennyire pozitív a kép: a kéndioxid mér-téke a hetvenes évek folyamán gyakorlatilag változatlan maradt pl. Párizsban és nem egészen 30 százalékkal mérséklődött a londoni agglomerációban. Vannak vá-rosek, ahol a helyzet romlott.

A legtöbb fejlett országban nőtt azok-nak száma, akik a mindennapi szükség-letükhöz a vizet vízkészlet berendezése-ken keresztül kapják. Az egyes országok között azonban jelentős a szóródás. A lista

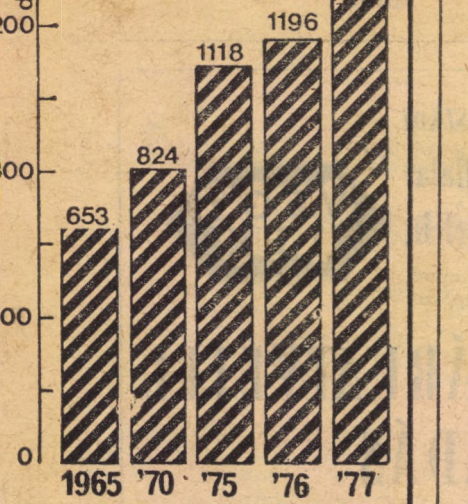
Kategori-a	Zajártalom néhány fejlett tőkés országban (százalékban)				
	USA	Kanada	Ny.Európa	Japán	NSZK
I.	13	2	3	40	80
II.	5	1	1	18	38
III.	2	1	0,2	6,4	11
IV.	0,6	0,3	0,05	1,8	4
V.	0,3	0,1	0,01	1	1

A statisztikából kitűnik, hogy míg a lé-gőforgalom által keltett zajártalom mind-össze az Egyesült Államokban tekinthető szeleesebb rétegeket érintő problémának — és ebben szerepet játszik a szigorú, a lakossági érdeklépviseleti szervekkel is bevonó engedélyzési eljárás — addig ugyanez a közúti forgalom hatásáról sem mondható el. Japánban és az NSZK-ban egyaránt súlyos a helyzet, az USA-ban és Angliában közepesen mondható és mindössze Norvégiában tekinthető meg-

nyugtatónak. Érdemes kiemelni, hogy a már közepesen veszélyesnek tartott III. kategória is a lakosság 20—30 százaléka értini az NSZK-ban, illetve a távol-keleti szigetországokban.

A miniszteri értekezlet dokumentumai közül megkülönböztetett figyelem kísérte a szén felhasználásának környezetvédelmi problémáival foglalkozó tanulmányt. Az OECD energiategyezősége — csatla-kozva más szervezetek programjához — a jelenlegi energiahelyzetben a szén na-gyobb mértékű felhasználását javasolta. A szakértők 2000-ig a szén erőművi fel-használásának 140 százalékos növekedé-sével számolnak, ami különleges intéz-kedések nélkül komoly környezetvédelmi károsodással járhat. Ezért a miniszterek négy részből álló ajánlást fogadtak el, amelynek alapelve: ahol a szén felhasználását tervekkel, meg kell tervezni a környezetvédelmet is.

A szénbányászattal szemben is fokozott követelményeket támasztanak, egyben a bányát üzemeltetőket kötelezzék a ki-mérült terület megőrzésének művelésre való újbóli alkalmassá tételére.

A termelékenység alakulása a svájci iparban

Az egy foglalkoztatottra jutó órák és órák száma havonta a Fedération horlogere becsületi szerint)

góság szükség van. Ehhez néhány „vál-kozói lelkiismereti kérdés” megvála-szlása a vállalatok részéről az intézke-dések megtervezése során hasznos len-ni fog.

Az ésszerűsítés mértéke a saját e növekedésével; A teljesítmény biztonságának verti-s tőkekapcsolatok általi fokozásával; A csúcstechnológiák és az erősíté-ség például a felügyelőbizottsági tagok lezartatásának (tagjai) korhatárának a állításával, valamint vertikális üzleti kapcsolatokat fiatal képviselőinek a beál-lításával;

A lusta és megbízhatatlan emberek ivoltatásával;

A vállalat valamennyi szintjéről es-főtjehez áramló vállalatban belüli in-máció javításával;

A választékosnak a minőségért ér-ték különlegességekre orientált rende-vel;

A karbantartás termelékenységének emelésevel.

elejen 80 százalékos aránnyal az Egyesült Államok, Új-Zéland, Svédország, Anglia és az NSZK áll. Ugyanakkor ez Belgiüm-ban, Görögországban és Portugáliában mindössze 15 százalék. Az imponáló statisztikák mögött azonban néha a víkze-zelő rendszerek elégtelen működése van. Gyakran előforduló problémák: a kar-bantartó személyzet hiánya, illetve a ren-dekeltre aló anyagi források elégtelensége.

Gondok a szénnel

Az OECD szakértői vizsgálják a lakó-ság zajártalomnak keltet részarányát, és öt kategóriát különböztettek meg. Az I. fokú zajártalom az ablak nyitott ablaknál megzavarhatja. A II. fokú már nemcsak az alvást, hanem a beszélgetést is zavarja. A III. kategóriánál akkor is létrejön az ártalom, ha az ablakok zárva vannak. A IV. esetben betegségek panaszok jelentkehetnek. Az V. kategóriában elkerülhe-telen a hallás tartós károsodása.

Az OECD szakértői vizsgálják a lakó-ság zajártalomnak keltet részarányát, és öt kategóriát különböztettek meg. Az I. fokú zajártalom az ablak nyitott ablaknál megzavarhatja. A II. fokú már nemcsak az alvást, hanem a beszélgetést is zavarja. A III. kategóriánál akkor is létrejön az ártalom, ha az ablakok zárva vannak. A IV. esetben betegségek panaszok jelentkehetnek. Az V. kategóriában elkerülhe-telen a hallás tartós károsodása.

nyugtatónak. Érdemes kiemelni, hogy a már közepesen veszélyesnek tartott III. kategória is a lakosság 20—30 százaléka értini az NSZK-ban, illetve a távol-keleti szigetországokban.

A miniszteri értekezlet dokumentumai közül megkülönböztetett figyelem kísérte a szén felhasználásának környezetvédelmi problémáival foglalkozó tanulmányt. Az OECD energiategyezősége — csatla-kozva más szervezetek programjához — a jelenlegi energiahelyzetben a szén na-gyobb mértékű felhasználását javasolta. A szakértők 2000-ig a szén erőművi fel-használásának 140 százalékos növekedé-sével számolnak, ami különleges intéz-kedések nélkül komoly környezetvédelmi károsodással járhat. Ezért a miniszterek négy részből álló ajánlást fogadtak el, amelynek alapelve: ahol a szén felhasználását tervekkel, meg kell tervezni a környezetvédelmet is.

A szénbányászattal szemben is fokozott követelményeket támasztanak, egyben a bányát üzemeltetőket kötelezzék a ki-mérült terület megőrzésének művelésre való újbóli alkalmassá tételére.

Fizessenek a környezetszennyezők

A konferencia dokumentumai azonban azzal is számot vetnek, hogy a környezet-védelem területén eddig elért eredmé-nyek megőrzése — esetleg a környezet-szennyezés további csökkentése — az 1983-ig terjedő periódusban (amikor is a gazdasági növekedés ütemének további lassulásával számolnak) **fokozott felada-tot** jelent. Ha a növekedés 1985-ig átlago-san 3 százalékos lesz ki és az előirányoz-tak nem szigorítják, a kibocsátott szenny-zetűzés 20 százalékkal nő, 4,5 százalékos nö-vekedés mellett pedig ugyanez az érték már 30 százalékos. Különösen aggasztó a helyzet bizonyos ágazatokban. A me-győzőleg példátlan a jelenlegi termelési technológiák fennmaradása esetén a mű-trágyák és növényvédők szerek felhasználásával összefüggő szennyzetűzés akár 50 százalékkal is emelkedhet és hasonlóan kritikus méreteket öltethet a gondok az energiatermelésben és a közlekedésben. Változást kell érné néhány iparág fejle-téséi stratégiajában is.

Középtávon a szakértők a környezet-védelem helyzetét több szempontból is boncolgatnának ítélik meg a jelenlegi-mél. A fejlett tőkésországokban a magas munkanélküliség minden bizonyosan ne-hezebbé teszi a régi berendezésekkel fel-szerelt, környezeti szennyező egységek bezárását. A szigorúbb környezetvédelmi előírások által megnövelt termelési költsé-gek is növelhetik a belső infláció üte-mét. A számítások szerint azonban a kör-nyezetvédelem hatása az árindexekre to-vábbra is átlagosan 1 százalékon belül lesz, de egyes ágazatokban a szabályozá-sok jelentősebb költségvonzattal járhat-nak.

Az OECD-dokumentumok azt is felve-tik, hogy a költségvetés növekedési üteme várhatóan alacsonyabb lesz a bruttó nemzeti termékénél. Ilyen körülmé-nyek között a szakértők véleménye szerint a kormányoknak törekedniük kell arra, hogy a környezet védelmének költségeit elsősorban a környezetet szennye-zők fizessék meg.

Gonda György—Szentgáli Péter

Új követelmények a tervezésben és a gazdálkodásban

Hogyan lehetne a tervezést, a gazdálkodást a korszerű követelményeknek megfelelő színvonalra emelni a következő öt éves tervben? Erre a kérdésre keresek választ a szovjet közgazdászok és gazdasági szakemberek az elmúlt években. Javaslatok születtek ezzel kapcsolatban, amelyeket végül is az SZKP KB és a kormány legutóbbi közös határozata foglalt össze. A népgazdasági tervek készítéséről, az anyagi ösztönzésről és a beruházási munka javításáról született dokumentum konkrét útmutatást jelentenek az 1981 és 1985 közötti évek fennvalóinak megoldásához, de ez hosszabb távon is szerves része a gazdasági munkának.

Az egyik változás a népgazdasági tervezés rendszerében következett be. A szovjet testületék már nemcsak hangzózták — legutóbb az SZKP KB a múlt esztendő végén tartott plénumán —, hogy a tervek meg inkább összetözzenek a termelés hatékonyságának, a kibocsátott termékek minőségének a javítására. Elhangzott az is: a megváltozott követelményekhez igazodva bővíteni kell a tervhivatal hatáskörét, és módosítani kell feladatait. A most nyilvánosságra hozott dokumentum egyértelműen megállapítja, hogy a közpétáru tervekre tovább át a hangsúly, s ezek lesznek a jövőben az ország szociális és gazdasági fejlődésének az alapprogramjai. Ennek kidolgozásáért és betartásáért a tervhivatal a felelős. Az öt éves tervek keretében éventéki bontásban határozódik meg a többi között az anyagi források és a munkaerő mérlegét; a termelési kapacitások növekedését, a pénzügyi mérleget, a lakosság jövedelmének és kiadásának alakulását. Ezek szolgálnak útmutatásul a minisztériumok, az egyesületek, vállalatok öntáru programjainak az összehangolásához. A tervhivattal szembeni új követelmény, hogy komplex, hosszú távú célprogramok kidolgozásával a távlati irányítást is meghatározza. A közeljövő feladata a többi között az iparfejlesztés a bajkál—amúr vasútvonal körzetében, az energia-, fűtő- és nyersanyag-takarékosság tervei a kézimunka csökkentése a termelésben.

Az éves tervek részletes összehangolása a termelési egyesületek, vállalatok, szervezete szintjén kezdődik. A vállalati programok alapját a 80-as években — mint a dokumentum leszögezi — mindenütt a hosszú távra szóló vállalati megállapodások szolgálnak. Ilyen szerződéseket egyrészt a termelési egyesületek, termelő vállalatok egymás között, valamint a termelők és az anyagi-műszaki ellátásért felelős GOSSZNB — termelőszövetkezet-kereskedelmi — vállalatok kötik. Egy sor mutatót, normatívát a minisztériumok, az egyesületek már önállóan állapítanak meg az éves tervekben.

Az újabb követelménnyel összhangban módosul a vállalatok tevékenységének a megítélése. Az elbírálás alapja mindenekelőtt a szerződésben vállalt kötelezettségek teljesítése, valamint a termékek értékesítési program lesz. Megkülönböztetett figyelem kíséri a munkatermelékenység javítását, a termékek minőségét, a tiszta nyereség alakulását és egyes területeken az önköltség csökkentését.

Ezeknek az elvárásoknak megfelelően módosított az anyagi ösztönzés rendszerét is. A „minőség jelet” elnyerő termékek vagy a korszerű gépek, berendezések, fogyasztási cikkek gyártása után a termelővállalatok az eddigénél lényegesen nagyobb mér-tékben részesülhetnek fel a nagyteljesítményű áruikban, mint eddig. Ugyanakkor a közel fél évtizede működő minősítési rendszer alacsonyabb szintjeire a munkatervben csökkennek. Így a vállalatok bevételein keresztül érődik majd tevékenységük eredménye. Csak korszerűbb termékek termelésével nőhet a munka-bér és ösztönzési alap, az önálló vállalati fejlesztési alap.

A sok gondot okozó beruházási helyzet megoldására is irányelveket dolgoztak ki. Alapvető módosítást jelent, hogy mindenütt bevezetik: csak a kész objektumok — vagyis az eredeti programok előirányzott mennyiségű és minőségű termékek kibocsátó-üzem — után kapják meg az építők munkájuk ellenértékét. A prémium és az anyagi ösztönzés is ehhez kapcsolódik. Erreketelt teszik az építő-szerelő vállalatokat, hogy az eredetileg megállapított időpontnál hamarabb fejezzék be — természetesen jó minőségben — a munkájukat.

F. A.

Nicaragua a fordulat után

Az új nicaraguai kormány meghozta első gazdasági intézkedését: államosította az ország valamennyi magánkézen levő bankját és pénzügyet. A volt tulajdonosok kártalanították. Az új vezetés kijelentette: az ország visszafizeti valamennyi külföldi adósságát is. Ezt az összeget mintegy 1,2 milliárd dollárra becsülik.

Az intézkedés nem vonatkozik a Nicaraguában működő négy külföldi bankfiókra, valamint a magánkézen levő biztosítótársaságokra, tevékenységüket azonban külön kormányrendelet szabályozza. Ez az intézkedés is mutatja, hogy az új vezetés a külföldi tőke részvételére az ország gazdasági életében, de a tőkebefektetéseket, a pénzügyi műveleteket szigorúan ellenőrzi. A külföldi vállalkozók ezentúl csak az ország fejlesztéséhez elengedhetetlenül szükséges ágazatokban tehetnek be.

A sandinista mozgalom meghirdetett programja szerint az államosítások tovább folytatódnak majd. A következő lépésben sor kerül a bányáiparra, a halászatra és a fakitermelésre. A közép-amerikai ország legfontosabb bányakincse az arany, s ennek kitermelését gyakorlatilag külföldi társaságok ellenőrzik.

A kormány tervel szerint az országban vegyes gazdaságot hoznak létre, amelyben az állami szektor játssza majd az irányító és az ellenőrző szerepet. A mostani gazdaságpolitikai döntések várhatóan hosszú távon segítik elő az örköségbe került nehéz gazdasági helyzet megoldását. A 148 ezer négyzetkilométer területű ország jelenleg szinte romokban hever. A gazdasági élet már hónapokkal ezelőtt gyakorlatilag megszűnt. A becslések szerint a polgárháború egy milliárd dollárt nyert anyagi kárt okozott. Az ipari termelés megindításához sürdösen 200 millió dollárra lenne szükség, a szétzilált gazdaság talpra állításához pedig további 500—700 millió dollárra.

Az ország munkaképes lakosságának mintegy 20 százaléka a forradalom kitörésekor munkanélküli volt, s különösen vidéken súlyos a helyzet. Az infláció éves szintén meghaladja a 20 százalékot. A gazdasági növekedés tavaly alacsonyabb volt, mint 1977-ben. A szétzilált gazdaság idei teljesítménye valószínűleg a korábbiánál is mérsékeltőbb lesz. Ezt szakemberek azzal magyarázzák, hogy a meghatározó szerepet játszó mezőgazdasági színylete meg talán a legjobban a polgárháborút. Az ültvények jelentős része megnövekedett maradt és sok helyütt megsemmisült a gyapot- és a kávétermés. Kevesebb lesz a prognózisok szerint más fontos mezőgazdasági termékekből is, főleg a kukoricából és a banánból.

Az ipar elmaradottságát jól mutatja, hogy a lakosságának mindössze 12 százaléka dolgozik itt. Az ipart mindössze néhány bányá — réz, arany, só —, kőolajfinomító, élelmiszeripari üzemek, cementművek és erőművek jelentik. A kisüzemek, főleg egyszerűbb fogyasztási cikkek termelésével foglalkoznak.

Az OECD-dokumentumok azt is felve-tik, hogy a költségvetés növekedési üteme várhatóan alacsonyabb lesz a bruttó nemzeti termékénél. Ilyen körülmé-nyek között a szakértők véleménye szerint a kormányoknak törekedniük kell arra, hogy a környezet védelmének költségeit elsősorban a környezetet szennye-zők fizessék meg.

G. Gy.—Sz. P.

Brit elképzelések az EGK mezőgazdasági politikájáról

Az EGK-hoz való csatlakozásból származó előnyök és hátrányok összehasonlítása még ma is nagymértékben megosztja a brit közvéleményt, de még a szakemberek jelentős részét is. A vita alapvetően két téma, a költségvetési hozzájárulás és a közös mezőgazdasági politika köré csoportosul. A kérdéssel foglalkozók között kisebbségben vannak azok, akik az ország kilépése mellett szólnak síkra, de csaknem valamennyien egyetértenek abban, hogy alapvető változások szükségesek a közösségi politika e két lényeges elemében.

A brit mezőgazdaság jó néhány vonatkozásban különbözik az EGK többi tagországnak a szektorától. Az országban egyedülállóan alacsony az agrárművelés aránya (a foglalkoztatottak 2,7 százaléka), és az igen intenzív gazdálkodás következtében igen magas a termelékenység és az ország önellátási szintje. A mezőgazdaság termelési szerkezetében magas az állattenyésztés aránya és a farmok átlagos területe is lényegesen nagyobb, mint a kontinensen. A fentiekből következően a brit mezőgazdaság már az EGK-hoz való csatlakozás előtt sem igényelt olyan mértékű állami támogatást, mint a kontinentális versenytársai. Az országban alacsony a foglalkoztatott agrárpolitika — amely egyébként liberálisnak kezelte az importot és ezzel még inkább hozzájárult az alacsony árszint fenntartásához — a termelőknek juttatott közvetlen támogatásokat (gyorsított leírás engedélyezése, kedvezményes hitelek stb.) részesítette előnyben az ártámogatással szemben.

Mindezeket változtatni kellett az úgynevezett Közös Mezőgazdasági Politika (CAP) értelmében. A mezőgazdaság közösségi támogatási formáinak megfelelően gyakorlatilag megszűnt az olcsó külföldi (harmadik országbeli) import lehetősége, amit az EGK-kezelés, azaz az EGK-ban is előállítottak, és ezt az ártámogatást — ami a hazai fogyasztás mintegy 30 százalékát — az EGK-ból kell Nagy-Britanniának beszereznie. A közösségi támogatási árak azonban jónak mutatkoznak a világpiaci árakhoz. Ezek az árak az első pillanatban előnyösnek tűnnek az olcsón termelő brit farmerek számára, a hazai és a támogatási ár különbségének nagy része azonban ilyen export esetében elvonásra kerül, a közösségi irányuló brit agrárexport pedig egyáltalán sem jelentős.

A brit javaslataik lényege, hogy a támogatási árakat csökkentik olyan termékeknél, amelyekből krónikus túlermelés van (marhahús, tej, tejtermékek, cukor). Így a felvásárlási ár realitása az infláció elrehabilitálásával fokozatosan csökken. A többi termék esetében is a kintért mérséklése szükséges, ezért a támogatási árakat csak az inflációval lassabban szabad növelni.

Változtatni kell a jelenlegi támogatási rendszeren is — hangsúlyozzák a szigetországiak — úgy, hogy az ártámogatási forma egyeduralma visszacsússzon és a közvetlen támogatás kerüljön előtérbe.

hogy lehetővé váljon a hatékonyan termelői érdekeltiségek fokozása. Ha valamely kormány ezen tényleg kívánja szubvencionálni mezőgazdaságát, ezt a nemzeti költségvetésből megteheti.

A kép teljessége érdekében hozzá kell tenni, hogy a korábbi időszakhoz képest a költségvetés — a font legújabb felértékelődése eredményeként — csökkent, ez viszont csökkentette a brit farmerek bevételeit az egyéb támogatási formákból.

Mindez alapvetően nem változtat azon, hogy a jelenlegi ártámogatási rendszer és az ún. Pénzügyi Kiegészítő Alap a kevésbé hatékony termelőnek kedvez. Ennek következtében a korszerűtlenül termelők fokoztak termelésüket — hiszen így bevéteik is nő — míg a leghatékonyabb termelő farmerek által előállított termelékenység csökken és ennek az ártól a fogyasztóval fizetett meg. A támogatási forma jellegéből az is következik, hogy az annak az országban előnyös, amely nettó exportort és annak hátrányos, amely nettó importort.

A brit bíráló további szempontja azoknak a mezőgazdasági felszámolásoknak a kérdése, amelyek az ártámogatási rendszer következtében keletkeznek. Ezeket a Bizottság vagy dőmpingíronként kell kezelni a világpiacra értékesíteni vagy rakározni. A kilencké a fenti két tevékenységre 1979-ben várhatóan 6,5 milliárd fontot fordítanak, ami a közös költségvetés több mint 70 százaléka.

Anglia nemigen számíthat a tagországok és a Bizottság támogatására, mert szemükben az vizsgálják lenne az „európai egységhez” vezető út. Ok arra hitvatlanok, hogy a CAP jelenleg az EGK egyetlen jelentős közös politikája, és az

Thatcher: csak kisebb szabálymódosításra gondolok...

egyáltalán eltérő nemzeti támogatási politika éppen ezt alá támasztja.

London javaslatai továbbá — elsősorban sajátos nemzeti érdekeire hivatkozva — a halászléi politika reformját is. Ennek értelmében a brit sziget körül tengerészben a hazai halászok 12 millió fűtől kizárólagos, 40–50 mérföldön pedig többségi halászléi jogot élvezhetnek. A követeles indoklása szerint ezekben a vizekben található az EGK halállományának 70 százaléka, melynek minden tagország közötti arányos elosztása — amit a Bizottság akár — hátrányos helyzetbe hozná a brit halászokat, akik itt eddig különleges jogokat élveztek.

Ezek szerint 1960–1978 között az alapvetési költségek több mint megkétszereződtek, az alkalmazott kutatások költségét másfélszeresükre emeltek, a fejlesztési költségek pedig 35 százalékkal nőttek. Ennek megfelelően az alapvetési költség részaránya a teljes kutatási és fejlesztési tevékenységben belül — a költségek tekintetében — 8,7 százalékról 12,5 százalékra nőtt.

A nagyobb alapvetési költségek fő finanszírozója elsősorban a szövetségi kormány volt. E kutatásoknak 1960-ban még csak mintegy a felét, 1978-ban azonban már a kétharmadát fizette a kormány. Az ipar hozzájárulása az alapvetési költségekhez 1960-ban még 28 százalék volt, ez a mutató viszont tavaly — változatlan, 1972-es dol-

Német Demokratikus Köztársaság

HARMINC ÉV EREDMÉNYEI

Fennállásának három évtizedes jubileumát ünnepli a Német Demokratikus Köztársaság. Az elmúlt három évtizedben gyors ütemben nőtt a termelés, a munka termelékenysége és az életszínvonal. Így ma már az NDK a világ tíz legjelentősebb ipari állama közé tartozik. Egy sor ágazatban pedig ma már az NDK a nemzetközi élvonalban áll. Ebben fontos szerepet játszott és játszik a nemzetközi gazdasági együttműködés, amiben elsősorban szerepe van a Szovjetunióval és a többi KGST-országgal egyre bővülő és mélyülő integrációnak. Jelentős a fejlett tőkés országokkal folyó árucseré-forgalom és dinamikus nő a külkereskedelem a fejlődő országokkal is.

A nemzeti jövedelem alakulása

Az NDK társadalmi összetételére jelenleg több mint nyolcszorosára az 1949. évié, a nemzeti jövedelem 1978 végén 161,1 milliárd márkát tett ki. (Egy főre 9600 márka, a termelő ágazatokban egy foglalkoztatottra 23 400 márka jut.) Ez mintegy 19 milliárd márkával több, mint a mostani öt éves terv kezdetekor volt, nem egészen 6 milliárd márkával magasabb összeg az 1977. évié, de ugyanakkor alatta maradt az eredetileg tervezettnél.

A fejlődés, különösen az utóbbi években, nem volt problémamentes, hiszen az NDK-nak — akárcsak több más országban, mint hazánkban is — az energia- és nyersanyaghiány, a népgazdasági, külkereskedelmi érzékenysége miatt a világpiacon értékesíteni vagy rakározni. A kilencké a fenti két tevékenységre 1979-ben várhatóan 6,5 milliárd fontot fordítanak, ami a közös költségvetés több mint 70 százaléka.

Anglia nemigen számíthat a tagországok és a Bizottság támogatására, mert szemükben az vizsgálják lenne az „európai egységhez” vezető út. Ok arra hitvatlanok, hogy a CAP jelenleg az EGK egyetlen jelentős közös politikája, és az

Az 1960-ra szóló népgazdasági tervnek a közelmúltban közzétett irányelvvel ezért ösztönzik a népgazdaság teljesítőképességének erőteljes fokozását, mindenképp a fejlődés minőségi tényezőinek hatékony erősítését.

A nemzeti jövedelem 60,4 százalékát az ipar adja. Az építőipar részesedése 7,4, a mező- és erdőgazdaságé 9,6 százalék, mindkettő valamivel kevesebb, mint egy évvel korábban volt, főleg a kedvezőtlen időjárási viszonyok következtében. A népgazdaság nettó termelésének 96,4 százaléka a szocialista szektortól ered. A magántermelés a szocializmusban az építőiparban a legnagyobb; mindkettő 7,4 százalék, ami valamivel több az előző évinél.

Az Országos Tudományos Alap 1976-ban jelentős készlettel az ipari alapkutatási igényt —ről a felmérésben 60 százaléka részt vesz és 16 iparágat vizsgál. Teljesen egyetértettek abban, hogy további alapkutatásokat kell végezni a vegyipar főbb területein, a gépiparban, a kohászat, a fizika területén.

Az alapkutatások egyes további részterületeivel kapcsolatosan már kisebb volt az egyetértés. Ilyenek például a polimerek, a nukleáris szintézis, a számítógépszoftver, a matematikai statisztika és a valósínűségelmélet, az optika és az energiagazdálkodás. A felmérés során azt is megvizsgálták, hogy a szövetségi kormány mit is támogat az iparban, továbbá, hogy az ipar miképpen tudná-ezeket a területeken alapkutatás-költségeit emelni? A megkérdésített 60 százalék a kérdésekre kedvezőtlen válaszokat adott.

Ezek szerint 1960–1978 között az alapvetési költségek több mint megkétszereződtek, az alkalmazott kutatások költségét másfélszeresükre emeltek, a fejlesztési költségek pedig 35 százalékkal nőttek. Ennek megfelelően az alapvetési költség részaránya a teljes kutatási és fejlesztési tevékenységben belül — a költségek tekintetében — 8,7 százalékról 12,5 százalékra nőtt.

A nagyobb alapvetési költségek fő finanszírozója elsősorban a szövetségi kormány volt. E kutatásoknak 1960-ban még csak mintegy a felét, 1978-ban azonban már a kétharmadát fizette a kormány. Az ipar hozzájárulása az alapvetési költségekhez 1960-ban még 28 százalék volt, ez a mutató viszont tavaly — változatlan, 1972-es dol-

A Research Managementben (USA) megjelent cikk alapján.

Az NDK-ban 1978-ban a belföldön felhasznált nemzeti jövedelem 21,6 százaléka fordították felhasználásra. (Ez volt a legalacsonyabb arány a 70-es években.) A beruházások összege 1978-ban mintegy 18-szorosa volt az 1949. évié, és az első ízben meghaladta az 50 milliárd márkát.

A beruházásoknak több mint a fele az iparban, nem egészen egytizede a mezőgazdaságra, csaknem 9 százaléka pedig a szociálpolitikai program kulcsfeladatainak a megoldására, a lakásépítésre jutott. Tavaly az országban 111 900 lakást építettek és közel 56 ezer lakást korszerűsítettek. Ez mintegy 5,3-szerese az 1949. évié, és több mint kétszerese az 1970-es évié. Az NDK-ban a lakásállomány jelenleg meghaladja a 6,6 millió darabot, s 1990-ig el szeretnék érni, hogy a lakás ne legyen szociális probléma az NDK-ban.

A beruházási összegek felhasználásánál az utóbbi esztendőekben növekedések is voltak. Így 1979 első felében elhatározták a már tervezett beruházások, felülvizsgálatát. A következő években az egyes építkezések ütemének gyorsítására, valamint az anyagi eszközök és források koncentráltabb felhasználására törekednek.

Az ipar fejlődése

A foglalkoztatottak száma 16,4 millió lakosból 8,1 millió fő. (Ezeknek 50,1 százaléka nő.) Az összes foglalkoztatottak 38,2 százaléka az iparban, 10,8 százaléka pedig a mezőgazdaságban és az erdőgazdaságban dolgozik. A kereskedelemben és a kézműiparban foglalkoztatottak aránya 13,6 százalék. A tendencia az utóbbi két ágazatban — az igények ellenére — mérsékelten csökkenő. A szocialista ágazatokban foglalkoztatottak a dolgozók 19,7 százalékát; ezek száma és aránya emelkedik.

Az ipari termelésben belül a legnagyobb a gép- és járműipar (23,3 százalék), az élelmiszeripar (18,1) és a vegyipar (14,1) részesedése. A 6213 üzemben dolgozó 3,1 millió munkás és alkalmazott 29,3 százalékát dolgozik a gép- és járműiparban, 15,9 százalékát a könnyűiparban (textilipar nélkül), 13,6 százalékát az elektromos iparban, az elektronika és a műszeripari ágazatokban, 10,7 százalékát a vegyiparban és 8,6 százalékát az élelmiszeriparban.

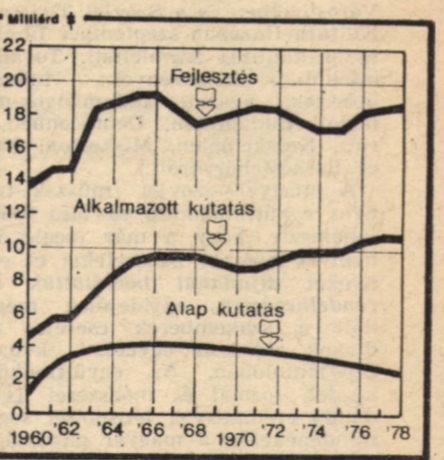
lárakon — 15 százalékra esett vissza. Az ipar részesedése az alapkutatások finanszírozásában jelenleg kisebb, mint az egyetemes, alapvetési és egyéb nem nyereséges intézmények részesedése.

Műszaki fejlesztés és kutatás az Egyesült Államokban

Az USA-ban négy iparág több mint 75 százalékkal részesedik az ipar által finanszírozott alapkutatásokból. Ezek az ágazatok a következők (zárójelben az illető ágazat százalékos részesedése az alapvetési költségekben belül): vegyi termékek (39 százalék), villamos berendezések és hűtőgépek (27 százalék), repülőgépek és rakéták (8 százalék), végül szerszámok (4 százalék). Ezek közül csak a vegyipar tartotta fenn eddigi szintjét, míg a többi iparágban az alapkutatás az 1966. évi csúcshoz képest jelentős mértékben hanyatlott. Legnagyobb volt a visszaesés a

épiparban, a fizikában és a csillagászatban, míg a biológiai tudományokban az alapkutatások területén jelenleg nagy befektetések figyelhetők meg. (Ez összege az egészségügy és a környezetvédelem növekvő szerepével.)

Az ipar úgy véli, hogy az alapkutatások az egyetemekre tartoznak. Jelenleg is legnagyobb arányban (85 százalékban) az egyetemeken végzik az alapkutatásokat. A finanszírozásban 1968 óta a szövetségi kormány van a legnagyobb szerepe, ár e mutató hosszabb távon újabb csökken, csak 1974-ben nőtt meg 11 százalékkal. 1976-ban a kormányzat alapkutatásokra fordított költségeiből az ipar csak 5 százalékban részesült, míg az egyetemek 60 százalékot jutott. Az egyetemi és az ipari kutatók jobb együttműködése érdekében két terv készítésére készítettek javaslatot. E szerint: a rövid távú tervben kijelölt alapkutatásokat az egyetemi és az Országos Tudományos Alap felügyelvényével; a hosszú távú tervben előírt alapkutatásokat az adókból finanszírozzák a vállalatoktól megkapott százalékos részesítés alapján levonásokkal.

Az USA-ban négy iparág több mint 75 százalékkal részesedik az ipar által finanszírozott alapkutatásokból. Ezek az ágazatok a következők (zárójelben az illető ágazat százalékos részesedése az alapvetési költségekben belül): vegyi termékek (39 százalék), villamos berendezések és hűtőgépek (27 százalék), repülőgépek és rakéták (8 százalék), végül szerszámok (4 százalék). Ezek közül csak a vegyipar tartotta fenn eddigi szintjét, míg a többi iparágban az alapkutatás az 1966. évi csúcshoz képest jelentős mértékben hanyatlott. Legnagyobb volt a visszaesés a

épiparban, a fizikában és a csillagászatban, míg a biológiai tudományokban az alapkutatások területén jelenleg nagy befektetések figyelhetők meg. (Ez összege az egészségügy és a környezetvédelem növekvő szerepével.)

A termelékenység növekedésének üteme az elektromos iparban, az elektronika, a műszeriparban, a vegyiparban, a textiliparban a legnagyobb. Az energia- és fűtőanyag termelésben viszont jelentősen elmarad az átlagtól. Ért az idén jelentős változtatásokat tartoztak el ezen a területen.

Az ipar termelékenységének javulását jelképezi, hogy amíg 1000 márka érték elterjedéséhez 1955-ben 72 munkára volt szükség, addig 1978-ban idősebb 15 óra kellett. De ezt sem tekintik elégségesnek. A számítástechnika és az élelmiszeriparban, a fémkohászatban és a vegyiparban 8–10 óra szükséges 1000 márka érték előállításához, miközben az építőanyagiparban — azaz az összes 26 órát, a könnyűiparban pedig (a textilipar nélkül) 24 órát igényel.

Az NDK ipara számos területen a nemzetközi élvonalban foglal helyet. Így az autók például a barmaszemelés, az elektromos energia termelés, az acél-, a műanyag- és műszárvártás, járművek és különböző elektromos tartozékok előállítására.

Előrelépés a mezőgazdaságban

A gabonatermelés tavaly 9,8 millió tonna volt, ami hektáronként 38,6 más eredménynek felel meg. Az NDK teljesítése szemontól kulcsfontosságú burgonyából pedig 10,8 millió tonna termet, ami hektáronként 136,3 ázsánnal felel meg. Az 1979-es esztendő első két hónapjának rendkívül kedvező időjárása azonban az ideiglenes eredményekben és az állatállomány akulásában egyaránt kedvezőtlen hatással. A máj és végén 5,8 millió szarvasmarhát, 12 millió sertést, millió juhot és 26,3 millió baromfit tartottak számon az ország „lellárban”, kemény tél ezt követően tizedelte meg az állatállományt.

Az elmúlt évek tapasztalatai alapján az eddigieknél is nagyobb gondot fordítanak a mezőgazdasági termelés eredményességére és stabilizálására. Az 1977–78-as mezőgazdasági évből a céluladatos növényvédelem és műtrágyázás övetelményének megfelelően 129 kilométer nitrogén, 66,1 kilogramm foszfor, 3,4 kilogramm kálium-műtrágyát és 71,5 kilogramm klórumot juttattak ektáronként a talajba. Ez annyit je-

lent, hogy nitrogénből jelentősen növekedett, míg a többi vegyszerekből valamelyest csökkent a felhasználás mennyisége.

A külkereskedelem megoszlása

Az NDK külkereskedelmi forgalma 1978-ban is a nemzeti jövedelem emelkedésének ütemét meghaladó mértékben növekedett. Az áruforgalom értéke 96,9 milliárd márkát volt, több mint 5 milliárd márkával több, mint amennyit 1977-ben feljegyeztek. (1970-ben az NDK külkereskedelmi forgalma még nem érte el a 40 milliárd márkát.)

A szocialista országok részesedése ebből az összegből 69,8 milliárd, a KGST-tagországoké pedig 66,6 milliárd márkát volt. A legnagyobb külkereskedelmi partner a Szovjetunió, a kötésös szállítások összértéke a múlt évben meghaladta a 34,9 milliárd márkát. A rangsorban ezután Csehszlovákia, Lengyelország és Magyarország következnek.

Az NDK tőkés kereskedelme az 1977. évi 21,7 milliárd márkáról a tavalyi év végére 22 milliárd márkára nőtt. A forgalom nagysága szerinti rangsorban itt az első helyen az NSZK áll. A fejlődő országokkal lebonyolított árucseré pedig 1 év alatt 4,5 milliárd márkáról 5 milliárd márkára emelkedett.

Az egy lakosra jutó belkereskedelmi forgalom a múlt évben 520 márkát tett ki, ami csaknem 1800 márkával több az 1970. évi eredményénél. (A fő feladat itt a sokszor kifogásolt termékek minőségének az emelése.) Ezt az összeget mintegy fele-fele arányban költik élelmiszerekre és élvezeti cikkekre, illetve ipari termékekre. A tavalyi év végén az országban 2,4 millió személygépkocsi és 1,3 millió motorkerékpárt tartottak számon. Száz háztartásra pedig 87 tv-készülék és 98 rádió, valamint 99 hűtőszekrény jut. 1978-ban az egy keresőre eső átlagos havi jövedelem 977 márkát volt.

„Egy gazdaság, amely arra vár, hogy valami történjék” — ezekkel a szavakkal jellemzik a szakértők napjaink Iránjának meglehetősen gazdasági életét.

A többi honapra kenyerszárazságot után ismét termelnek az olajkutatás, s a „fekete arany” exportja is zavartalan. (A fordulat előtt Irán a világ negyedik legnagyobb olajtermelője, s Szudán-Arábia után a második legnagyobb exportőre volt.) A korábbi napi 6 helyett most 4 millió barrel olajat hoznak a felszínre, s belátható időn belül nem is lehet számítani a kitermelés növekedésére. Az olaj árának idei jelentős emelkedése biztosítja, hogy a korábbi évek gyarmattal kisebb kitermelés is busás dollár-milliárdokat hozzon az országnak. De a bevételek most eltűnnek az államkasszában, fejlesztésre nemigen fordít az ideiglenes kormány.

„Ez az olajipar leszámítva, a fordalom óta mintegy 50 százalékkal csökkent az ország gazdaságának teljesítménye. Az ipar például a szó szoros értelmében romokban áll, mert az új vezetési szint minden megkezdett ipari beruházást leállított, az objektumok építése, felszerelése felbomlott. Többek között abbamaradt a Japánoktól rendelt 300 millió dollár értékű tengervíz-sóvalátó üzem építése, az NSZK-tól vásárolt atomerőművek feligész állapotban roszodásodtak, leállt a tervezett 1800 kilométer hosszú autópálya építése — s a példákat még hosszan lehetne sorolni. Jelenleg teljes bizonytalanság uralkodik a megkezdett beruházások, illetve a megrendelt és leelőlegeztet gyárak, üzemek sorsát illetően. Óvatosságszerűen a sah ország-épitési tervében részt vállalt külföldi cégeknek eddig 38 milliárd (!) dollár veszteség érte. (Ez az adat nem tartalmazza a lemondott katonai szállítások értékét.)

A külföldiek bizonytalanságát csak fokozza az államosításról szóló, nem túlságosan egyértelmű bejelentés. Korábban már nacionalizáltak a bank- és a biztosítási szektort, az alapvető iparágak — acél-, réz-, alumíniumtermelés, hajóépítés, gépkocsigyártás, bányászat — államosítása pedig várhatóan ezután következik. Egyelőre még nem világos, kik és milyen körülmények között kerülnek a befektetési politikáját, s várható, hogy több beruházásból kironna az iráni tőkét. Szó van arról is, hogy eladják a Krupp cég részvényeit; a 25 százalékos részesedést a nyugatnémet államvállalat alapítójától még a sah rendszere szerezte. Nemrégiben leállították a külföldi segítők iráni felállítását is.

Súlyos helyzetben van a mezőgazdaság is. Az 1962-es földreformot követő 15 évben az agrárszektor évente 2,5–3 százalékkal növelte termelését, a népszaporulat viszont ennél magasabb volt. A sah elsősorban a nagyüzemeket támogatta, a kisbirtokok fokozatos hanyatlásnak indultak. A nagy farmok viszont a szükséges élelmiszereket egy töredékért termelték meg, így Irán a világ egyik legnagyobb élelmiszerimportőre lett. Irán az olajbevételek egyre nagyobb hányadát kénytelen a következő években is mezőgazdasági behozatalra fordítani, s az új vezetőknek a kifizetéseket támogató agrárpolitikájuk csak jó néhány esztendő múlva mutathat fel eredményt.

Merre tart hát az iráni gazdaság? Határozott, egyértelmű gazdasági irányvonulást jelenleg nincs. Teherán közép- és hosszú távú gazdasági tervekkel jelenleg nem rendelkezik, csak azt tudja, hogy a „nagy ugrást” le kell állítani, s az országot társadalmi és szociális lehetőségeinek megfelelően kell fejleszteni. Az olajdóllárok bizottság az alapvető cikkeket importjának folyamatoságát, és az iszlám puritán szelleme nem enged meg fényűzést. Az iparosítás egyelőre szünetel, Irán mindinkább visszahúzódik a nemzetközi pénzpiacra, s a nemzetközi munkamegosztásba való bekapcsolódása is lelassult. Ennek megfelelően mind a hazai, mind pedig a külföldi tőke várakozó álláspontban van.

Az ideiglenes károk nem tudják megdönteni a hitvallást, ezért a hosszú távú döntéseket elődjára. Kedvező viszont, hogy a munkásbiztosítók ellenőrző szerepet gyakorolnak a termelésben, így kezeznék elejét venni a szabotázsiakciónak.

Gonda György—Szentgáli Péter

PERISZKÓP

Vita az idegen tulajdonban levő svéd vállalatokról

Vezető svéd üzleti körök nyomást próbálnak gyakorolni a kormányra, hogy ejtse el az idegen tulajdonban lévő vállalatok ellen az igazságügyi minisztérium által javasolt korlátozó és megkülönböztető intézkedéseket. A minisztérium javaslatja, állapítja meg közös beadványában a Svéd Ipari Szövetség, a Munkaadók Egyesülése, a Nagykereskedők Szövetsége és a Svéd Kereskedelmi Kamara, elbortartalanítja a beruházásokat, csökkenti a foglalkoztatottságot és ellenintézkedéseket válthat ki külföldön a svéd exporttal és beruházásokkal szemben.

A vita meglehetősen hosszú idő óta tart. Egy parlamenti bizottság még 1973-ban kezdte meg annak vizsgálatát, hogyan lehetne létezésében biztosítani az idegen kézben levő cégek alapításának és tevékenységének általános ellenőrzését. Ugyancsak vizsgálták idegen állampolgárok szabad részvételének lehetőségét a svéd nagyvállalatok részvényeiben, ami természetesen együtt jár befolyásuk növekedésével is. Végül a vizsgálat kiterjedt az idegenek ingatlan és természeti erőforrások szerzésének lehetőségére.

A Szocialista Demokrata Párt és a szakszervezetek által delegált tagok az „ellenőrzési” alternatíva mellett foglaltak állást. Ennek legjelentősebb pontja, hogy az idegen tulajdonban levő vállalatok alapításához és üzleti tevékenység folytatásához ki, ha biztosított van arra, hogy a vállalat nem fejt ki a társadalom érdekeihez külön engedélyre van szükség. Ez az engedély csak abban az esetben adható ki, ha biztosított van arra, hogy a vállalat nem fejt ki a társadalom érdekeit ellentétben álló tevékenységet. Az engedélyt, szükség szerint bármikor, új feltételekkel lehet kiegészíteni, illetve a régiakat megváltoztatni.

A Center Párt és a Liberális Párt tagjai a bizottságban az úgynevezett tárgyalási változatot képviselik. E szerint szükséges ugyan engedély a vállalat alapításához, de az üzleti tevékenység folytatásához nem. Ha a vállalat magatartás valamilyen szempontból nem felel meg az általánosan elvárt követelményeknek, vagy a társadalmi érdekeket bármilyen módon veszélyezteti a vállalatot tárgyalásba kell hozni. A tárgyalás színhelye a svéd Nemzeti Ipari Tanács. Amennyiben ezek a tárgyalások nem vezetnek eredményre, a kormány közvetlen szabályozással, bírsággal, büntetéssel avatkozhat be a társadalmi érdek védelme céljából.

Az egyetlen előadás alternatívája a Konzervatív Párt, az ipar és a munkaadók delegáltjai képviselik. Ez csak igen korlátozott ellenőrzési lehetőséget kóti ki, összhangban az OECD országok által a szabad tőke mozgásáról elfogadott kódexsel. A vezető üzleti szervezetek 25 oldalas memorandumban fejtették ki véleményüket a három változatról. E szerint az ellenőrzési koncepció megkülönböztető rendszert vezetne be. A legfontosabb üzleti döntéseket kivéve a vállalat kezeli és átadná olyan állami, vagy felállami szervnek, melynek semmiféle anyagi felelőssége nincsen a döntéssel kapcsolatos következményekért. Ez teljesen elfogadhatatlan és emellett beláthatatlan következményekkel járhatna külföldön. A legfontosabb azonban, a memorandum szerint az a „negatív hatás, amelyet egy ilyen szabályozás a beruházások, a munkaadók, a technológiai fejlesztése tekintetében hozna. A svéd gazdaság má helytelen — mutat rá az emlékirat — különösen fontos a beruházások támogatása és mindent el kell követni ennek érdekében. A Szocialista Demokrata Párt és a szakszervezetek javaslata éppen az ellenkező irányba hat. Akár az ellenőrzési, akár a tárgyalási változat elfogadásának első hatása várhatóan a külföldi tulajdonú vállalatok alapításának és a már működő tevékenységének drasztikus csökkenése lenne. A javaslatok már önmagukban is megintázták a külföldi tőke Svédországba vetett hitét és bizalmát. A kormány ezért úgy véli, mindent el kell követnie, hogy ezekből a javaslatokból ne születhessek törvény.

L. B.

Merre tart az iráni gazdaság?

„Egy gazdaság, amely arra vár, hogy valami történjék” — ezekkel a szavakkal jellemzik a szakértők napjaink Iránjának meglehetősen gazdasági életét.

A többi honapra kenyerszárazságot után ismét termelnek az olajkutatás, s a „fekete arany” exportja is zavartalan. (A fordulat előtt Irán a világ negyedik legnagyobb olajttermelője, s Szudán-Arábia után a második legnagyobb exportőre volt.) A korábbi napi 6 helyett most 4 millió barrel olajat hoznak a felszínre, s belátható időn belül nem is lehet számítani a kitermelés növekedésére. Az olaj árának idei jelentős emelkedése biztosítja, hogy a korábbi évek gyarmattal kisebb kitermelés is busás dollár-milliárdokat hozzon az országnak. De a bevételek most eltűnnek az államkasszában, fejlesztésre nemigen fordít az ideiglenes kormány.

„Ez az olajipar leszámítva, a fordalom óta mintegy 50 százalékkal csökkent az ország gazdaságának teljesítménye. Az ipar például a szó szoros értelmében romokban áll, mert az új vezetési szint minden megkezdett ipari beruházást leállított, az objektumok építése, felszerelése felbomlott. Többek között abbamaradt a Japánoktól rendelt 300 millió dollár értékű tengervíz-sóvalátó üzem építése, az NSZK-tól vásárolt atomerőművek feligész állapotban roszodásodtak, leállt a tervezett 1800 kilométer hosszú autópálya építése — s a példákat még hosszan lehetne sorolni. Jelenleg teljes bizonytalanság uralkodik a megkezdett beruházások, illetve a megrendelt és leelőlegeztet gyárak, üzemek sorsát illetően. Óvatosságszerűen a sah ország-épitési tervében részt vállalt külföldi cégeknek eddig 38 milliárd (!) dollár veszteség érte. (Ez az adat nem tartalmazza a lemondott katonai szállítások értékét.)

A külföldiek bizonytalanságát csak fokozza az államosításról szóló, nem túlságosan egyértelmű bejelentés. Korábban már nacionalizáltak a bank- és a biztosítási szektort, az alapvető iparágak — acél-, réz-, alumíniumtermelés, hajóépítés, gépkocsigyártás, bányászat — államosítása pedig várhatóan ezután következik. Egyelőre még nem világos, kik és milyen körülmények között kerülnek a befektetési politikáját, s várható, hogy több beruházásból kironna az iráni tőkét. Szó van arról is, hogy eladják a Krupp cég részvényeit; a 25 százalékos részesedést a nyugatnémet államvállalat alapítójától még a sah rendszere szerezte. Nemrégiben leállított

Az új nemzedék munkaerőkölcse az USA-ban*

Sokat vitáznak arról — és nemcsak az USA-ban —, hogy vajon az új nemzedék munkaerőkölcse rosszabb-e, mint az előző nemzedéké volt.

Az USA-ban a szülők és oktatók sokszor csak kétségbe esnek azon, hogy az elmúlt 15 esztendőben állandóan csökken a tananyag, de nem mérlik fel, hogy mit jelent ez a gyakorlatban. Vállalatvezetők, személyzeti vezetők egyaránt igazolhatják, hogy azok, akik tegnap nem akartak tanulni, ma azzal tűnnek ki, hogy nem akarnak dolgozni. A nem tanuló, nem dolgozó fiatal további „nem”-ek irányában halad. Ő az, aki nem olvas, nem szavaz, nem avatkozik semmibe, nem csatlakozik semmiféle, nem hisz semmiben, nem megközelíthető. Nincs munkaerőkölcse és hiányzik belőle minden becsület. E fiatalok kitöltik a munkahelyi jelentkezési űrlapot, de a személyes beszélgetések során alig figyelnek oda, amíg leendő vezetőik feladataikat ismertetik, és csak akkor tesznek fel kérdéseket, amikor a fizetésre, a szociális juttatásokra kerül a sor. Elfogadnak mindkettőt, de adni nem akarnak.

Amikor munkába lépnek, a problémák csak halmozódnak. Ok, akik reggel rendszeresen elkésnek, a leghosszabb kávé-és ebédszünetet tartják, és elsőként távoznak délután. Tudásuk csekély, lelkesedésük még kisebb, jóllehet ennek a 20 és 30 év közötti rétegnek kellene a legegészségesebbnek lennie, az ellenkezője látszik igazolni. A munkaiügyi nyilvántartások igazolhatják, hogy a fiatal munkaerő számára a legegészségtelenebb nap a hétfő, és utána mindjárt a péntek következik.

Az egyik multinacionális vállalatban felmérték a munkafogélményt, divatos szóval a „munkához való viszony” alakulását. Az egyik vezető két nap alatt négy alkalommal járt körbe a vállalatnál, és azt állapította meg, hogy a dolgozók nem kis hányada vagy semmit sem csinál, vagy farszjátékokat játszik. Egy másik cégnél azt próbálták megállapítani, hogy kiknek a munkája járul hozzá döntően a vállalat sikereihez. Néhány heti elemzés után kiderült, hogy öt, ötven éven felüli nő tartozik a csoportba. Egyikőjük mindent tudott az értékesítésről, a másik az irrodai

*A Business Horizons (USA) cikke alapján.

ügyvitelt ismerte. A harmadik a gyártásban, a negyedik a beszerzésben dolgozott, az ötödik pedig a számvitelben volt járatos. A megdöbbentő az volt, hogy az öt nő közül egynek sem volt olyan fiatal beosztottja, aki segítséget nyújtott volna neki.

Aggodalomra ad okot az is, hogy a dolgozó nem akaró fiatalok nemcsak a gazdag szülők gyermekeiből verbuválódnak. A középosztály, sőt, az úgynevezett alsóbb rétegek gyermekeit ugyanúgy megfertőzte a jóléti lelki betegség, mint a gazdag szülők gyermekeit. E betegség lényege az „mindig csak kapni és sohasem adni” elve.

Hogyan lehetett idáig jutni? Nehéz a kérdésre válaszolni. Kétségelendő hozzájárult ehhez a háború utáni hosszú válságos évek fejlődés, a könnyen elért jólét, de szerepet kaptak a fiatalok körében terjedő anarchista irányzatok, és azok a törvények is, amelyek egyre nehezebbé teszik a rosszul dolgozók elbocsátását.

Sok bírálattal érte a fiatalok két csoportját, az egyetemi ifjúságot és az újonnan munkába lépőket. Igaz, az idősebb nemzedék mindig elégedetlen volt az újjal, és valószínűleg ez mindig is így lesz. A helyzet azonban ezt figyelembe véve is nyugtalanító marad.

Az elmondottakkal szemben az is igaz, hogy azok az idősebbek, akik ma arról panaszkodnak, hogy a mai fiatalok rosszabbak a régekinél, elfelejtik, hogy a múltbeli munkatermelékenység csak viszonylagos mértékben volt magasabb. Minden új dolgozó kezdő, akinek meg kell tanulnia a munkafogásokat, és aki a tanulási időszak eredményeként még mindig nem lesz képes olyan teljesítményre, mint azok, akik már hosszabb ideje dolgoznak. Az idősebb nemzedék gyakorolja felelt el, hogy mindenki követ el szakmai és magatartásbeli hibákat, amíg nem szokik hozzá a feladatokhoz.

Sokan kifogásolják az egy munkaórára jutó alacsony és csak lassan növekvő termelékenységet, sőt, egyesek odáig is elmennek, hogy ezért is a fiatalokat szidják. E kifogások figyelmen kívül hagyják, hogy a nagyobb termelékenység sohasem a nagyobb munkaintenzitásnak, hanem a jelentős mértékű és viszonylag gyorsan megterülő beruházásoknak, a munka jobb szervezésének az eredménye volt.

A mai fiatalok nem dolgoznak rosszabbul, mint az előző nemzedék, csak az arányuk nagyobb a munkahelyeken, az ötvenes évek demográfiai csúcsai miatt. S ezek a fiatalok most tanulnak bele a munkába!

Igaz-e az, hogy minden társadalomban minden új nemzedék kissé gyengébb, mint az előző volt? Ha elfogadjuk, felvetődik a kérdés, hogy a romlásért éppen ők, a mindenkor fiatalok a felelősek-e, avagy a nevelésnek, a körülményeknek is szerepük van abban, hogy kevésbé termelékenyek, kevésbé becsüdványok. Az USA-ban a mai fiatalok a hatvanas évek végén, a hetvenes években léptek munkába, mégpedig olyan tömegben, amilyenre az ország történelmében nem volt példa. Emiatt igen nagy volt a fiatal munkanélküliség aránya is: közel 14 százaléka a hatvanas, és 17 százaléka a hetvenes években. (A fekete bőri lakosság esetében az arány a 35–40 százalékot is elérte.) Nagyon sokan arra jöttek rá, hogy az úgynevezett alulfoglalkoztatás időszaki, vagyis képzéssel járva nagyot lép a fiatalok körében, akiket a gazdasági válságok miatt a munkakeresés során a vállalatok és az üzemek a felkészülésre várva nem foglalkoztatnak, hanem a munkanélküliségben tartják.

Az elődeinknél többet tudó, de alulfoglalkoztatott fiatalok munkája a gazdasági élet számológépessített, automatizált világában eléggé elegendő. Ez is oka lehet lekésőbbi hiányának. De ugyanebben az irányba hat az infláció is, amely elsősorban a kis keresetű fiatalokat sújtja.

Végül súlyos törést jelentett a vietnami háború is, amely szintén szerepet játszott a fiataloknak a munkával, a rendszerrel szemben mutatkozó ellenséges, de legáltalában elidegenedett magatartásában. A fiatalok félrevezettek, becsapottnak érzik magukat.

Végereedményben ez a nemzedék — mint minden korábbi is — szintén fel fog nőni feladataihoz. A nyolcvanas, kilencvenes években a probléma már várhatóan kisebb lesz, például az újonnan munkába lépő fiatalok számának csökkenése miatt, bár valószínű, hogy e fiatalokat is kárhoztatni fogják majd a bajokért, mégpedig javarészt azok a mai fiatalok, akik most idősebb kollégáik támogatásának keresztjében állnak.

— mj —

Új bérezési rendszer Bulgáriában

Bulgáriában több mint két és fél évvel ezelőtti munka után megkezdődött az új bérezési rendszer bevezetése. Az új ösztönzési rendszer célkitűzése, hogy a munkabéret az eddigieknél jobban ösztönözze a munka eredményességét, a munkabérek és a minőség javításával.

Egységes bérskála

Az új bérezési rendszer azt jelenti, hogy a korábbinál következetesebben és teljesebben alkalmazták azt az elvet, amely szerint: „a munkabéret milyen mértékben kell dolgozni”. A munkabéret emelése ezután meg fog jöni ösztönző kapcsolatban a munka társadalmi termelékenységével, a gazdasági hatékonysággal. A jövőben jelentősen emelkedni fog a munkabérek és a vállalatok és az üzemek — felelőssége a tervek teljesítéséért. A nem teljesített feladatok, az elmaradt hatékonyasági mutatók, egyaránt kihatnak a munkabérelapra és így az egyes munkások keresetére.

Az új bérezési rendszerrel egyidejűleg elfogadják Bulgáriában az egységes bérskálát, amely az összes munkakeresetileg felosztott munkásokra vonatkozik. Összes 7 kategóriára határozzák meg a havi napi, valamint az óránkénti bértáblákat. Olyan munkafolyamatokat és termelési tevékenységeket, ahol a munkakörülmények nehezebbek és eltérő a szaktől, az egységes bérskála lehetőséget kínál a differenciál emelésre. Az egységes bérskálát a népgazdaság minden ágazatában alkalmazták, beleértve a termelőszervezeti dolgozókat, valamint az értékesítési és üzemfenntartási egységeket, a társadalmi szervezeti munkásokat és szolgálati részlegeinek foglalkoztatottakat is.

A munkabérelapot mindenütt megmaradt normák alapján képezték, amelyben figyelembe veszik a termelési és a munkabérelap tervezett összegét növelik akkor, ha a tervezettnél jobban, hatékonyabban dolgoztak és a termékek minősége az előirányozottnál gyorsabban javult, vagy pedig a számítottnál nagyobb mértékű volt a nyersanyag-megtakarítás. Növelhető azonban abban az esetben is, ha a kitűzött feladatokat kisebb létszámmal teljesítették meg. Ilyen esetekben az előzetesen jóváhagyott bérettel teljes egészében fel lehet használni a dolgozók munkabérének emelésére, valamint azoknak a vezetőknek a fizetés-emelésére, akik átvették a kilépők munkáját.

Viszont ha a vállalatoknál a tervezettnél több nyersanyagot, energiához fordított használnak fel, akkor a munkabérelapot a túlbiztosítás összegével arányosan csökkentik.

Az előzetesen jóváhagyott munkabérelapot normák szerint osztják fel a munkások, alkalmazottak és vezetők havi munkabérére, egyéni jutalmakra, valamint fontos gazdasági eredmények eléréséhez kapcsolt célpremiúmkra.

A miniszteriumok főosztályain, a főhatóságoknál, az egyesüléseknél dolgozó alkalmazottak személyi fizetését szakmai, merülési, képzésszükséglet alapján, az általános bérskálánál magasabban állapítják meg.

A kifürkészhetetlen arany

Az arany ára az utóbbi 25 év alatt több mint tízszeresére növekedett. Az ötvenes évek derekán unciaja (31,10350 gramm) 35 dollárba került, most már volt 450 dollár is.

Az arany 1979 augusztus első napján még uncianként 296 dollárba került, szeptember derekán ára hihetetlen növekedésnek indult, naponta 15–25 dollárral drágult.

Az arany árának legújabb alakusa nem újdonság a világpiacon. Őt évtizeddel ezelőtt riadalmat keltett az arany árak 155-ről 200 dollárra való ugrása (különböleg 30 százalékos mostani árműveletével) során ugyanezt a százalékarányt határát érte el.

Evek során az arany értéke időntől csökkent is, különösen az úgynevezett monetarizációs időszakokban, amikor sokszor lemondott arról, hogy valutáikat aranyfedezete legyen. Az arany 1974-ig majdnem 200 dollárt ért uncianként, 1976 augusztusában az ár 100—120 dollár között, majd az év végén 70 dollárra, 1977 januárjában 50 dollárra süllyedt. Akkorra azt hitték hogy a demontarizálás az a fizetőeszközök vagy fedezetek nélküli használatának elvetése, amelyre közben a közgazdászok a világ pénzügyi tevékenységét „barbár” szokásoknak tekintik, megszüntették az arany árat és biztosságot hoz a pénzpiacnak. Ebben az időszakban történt, az arany egyre jelegetőbb lett, politikai és gazdasági okokból egyaránt, de azért is mert tulajdonosai bevonták spekulációjukba.

1977 márciusában már ismét 145–50 dollárt adtak unciajárt. E forrongás ellenében a baseli hitelbank hosszú távú eljegyezésben azt állította, hogy 1980-ig az arany ára nem fog lényegesen változni, átlagosan 130 dollár körül alakul.

A londoni székhelyű Moszkva Narni Bank akkori előjelzése sokkal reálisabbnak bizonyult. Mint azt a The Kelet országai járnak, majd az évenként közleménye azt állította, hogy az aranykereslet növekedni fog, az arany ára is. Állításának megindoklásaként felhozta az akkori pénzügyi helyzetet (növekedett a jövedelmek és egyre több volt az OFAE-tagállamok kölcsönjainak szerzett bevétele és megállapította, hogy az aranykereslet hirtelen megnövekedett. Közép- és Kelet-országai járnak, majd az évenként közleménye véve a nyugati infláció növekedését, a londoni szovjet bank azt állította, hogy az Egyesült Államok és Nyugat-Európa is az arany potenciális felvásárlói közé tartoznak.

Az idők ezt az utóbbi előrejelzést igazolta. Az arany biztonságát jelentő pénz értékének állandó hanyatlása jelenleg, amely egyaránt befolyásolta az úgynevezett kemény és gyenge valutákat.

Az új bérezési rendszer azt jelenti, hogy a korábbinál következetesebben és teljesebben alkalmazták azt az elvet, amely szerint: „a munkabéret milyen mértékben kell dolgozni”. A munkabéret emelése ezután meg fog jöni ösztönző kapcsolatban a munka társadalmi termelékenységével, a gazdasági hatékonysággal. A jövőben jelentősen emelkedni fog a munkabérek és a vállalatok és az üzemek — felelőssége a tervek teljesítéséért. A nem teljesített feladatok, az elmaradt hatékonyasági mutatók, egyaránt kihatnak a munkabérelapra és így az egyes munkások keresetére.

A munkabérelap felosztása

A munkabérelap tervezett összegét növelik akkor, ha a tervezettnél jobban, hatékonyabban dolgoztak és a termékek minősége az előirányozottnál gyorsabban javult, vagy pedig a számítottnál nagyobb mértékű volt a nyersanyag-megtakarítás. Növelhető azonban abban az esetben is, ha a kitűzött feladatokat kisebb létszámmal teljesítették meg. Ilyen esetekben az előzetesen jóváhagyott bérettel teljes egészében fel lehet használni a dolgozók munkabérének emelésére, valamint azoknak a vezetőknek a fizetés-emelésére, akik átvették a kilépők munkáját.

Viszont ha a vállalatoknál a tervezettnél több nyersanyagot, energiához fordított használnak fel, akkor a munkabérelapot a túlbiztosítás összegével arányosan csökkentik.

Az előzetesen jóváhagyott munkabérelapot normák szerint osztják fel a munkások, alkalmazottak és vezetők havi munkabérére, egyéni jutalmakra, valamint fontos gazdasági eredmények eléréséhez kapcsolt célpremiúmkra.

A miniszteriumok főosztályain, a főhatóságoknál, az egyesüléseknél dolgozó alkalmazottak személyi fizetését szakmai, merülési, képzésszükséglet alapján, az általános bérskálánál magasabban állapítják meg.

Az arany ára az utóbbi 25 év alatt több mint tízszeresére növekedett. Az ötvenes évek derekán unciaja (31,10350 gramm) 35 dollárba került, most már volt 450 dollár is.

Az arany 1979 augusztus első napján még uncianként 296 dollárba került, szeptember derekán ára hihetetlen növekedésnek indult, naponta 15–25 dollárral drágult.

Az arany árának legújabb alakusa nem újdonság a világpiacon. Őt évtizeddel ezelőtt riadalmat keltett az arany árak 155-ről 200 dollárra való ugrása (különböleg 30 százalékos mostani árműveletével) során ugyanezt a százalékarányt határát érte el.

Evek során az arany értéke időntől csökkent is, különösen az úgynevezett monetarizációs időszakokban, amikor sokszor lemondott arról, hogy valutáikat aranyfedezete legyen. Az arany 1974-ig majdnem 200 dollárt ért uncianként, 1976 augusztusában az ár 100—120 dollár között, majd az év végén 70 dollárra, 1977 januárjában 50 dollárra süllyedt. Akkorra azt hitték hogy a demontarizálás az a fizetőeszközök vagy fedezetek nélküli használatának elvetése, amelyre közben a közgazdászok a világ pénzügyi tevékenységét „barbár” szokásoknak tekintik, megszüntették az arany árat és biztosságot hoz a pénzpiacnak. Ebben az időszakban történt, az arany egyre jelegetőbb lett, politikai és gazdasági okokból egyaránt, de azért is mert tulajdonosai bevonták spekulációjukba.

1977 márciusában már ismét 145–50 dollárt adtak unciajárt. E forrongás ellenében a baseli hitelbank hosszú távú eljegyezésben azt állította, hogy 1980-ig az arany ára nem fog lényegesen változni, átlagosan 130 dollár körül alakul.

A londoni székhelyű Moszkva Narni Bank akkori előjelzése sokkal reálisabbnak bizonyult. Mint azt a The Kelet országai járnak, majd az évenként közleménye azt állította, hogy az aranykereslet növekedni fog, az arany ára is. Állításának megindoklásaként felhozta az akkori pénzügyi helyzetet (növekedett a jövedelmek és egyre több volt az OFAE-tagállamok kölcsönjainak szerzett bevétele és megállapította, hogy az aranykereslet hirtelen megnövekedett. Közép- és Kelet-országai járnak, majd az évenként közleménye véve a nyugati infláció növekedését, a londoni szovjet bank azt állította, hogy az Egyesült Államok és Nyugat-Európa is az arany potenciális felvásárlói közé tartoznak.

Az idők ezt az utóbbi előrejelzést igazolta. Az arany biztonságát jelentő pénz értékének állandó hanyatlása jelenleg, amely egyaránt befolyásolta az úgynevezett kemény és gyenge valutákat.

elvégzett munka bonyolultságának és a felelősség mértékének a figyelembe vételével állapítják meg. Az itt dolgozó munkabérelapja sem állandó. Az előre megállapított összeg a tervek teljesítésével összhangban változik. Arányosan csökken például a munkabérelap annak a kárnak, vagy veszteségnek az összegével, amelyet az adott intézmény az alárendelt gazdasági egységeknek okozott.

A személyi munkabéret a munkás által elvégzett munkafolyamatok bonyolultságának, hatékonyságának függvénye. Az ily módon megállapított besorolás és a kifizetett munkabéret a dolgozók egyéni képességeit és a munka hatékonyságának az értékelése. A munkaszervezés kollektív formáinak — mint például a brigádoknál — az egyes dolgozók munkabérének megállapítását komplex értékelés alapján végzik. Ennek alapját a közös munkában való részvétel aránya határozza meg, s ezt a brigádatagok részvételével határozzák meg.

A terv határolás mutatóinak és elsősorban a termelési minőség előirányzatainak a teljesítése a feltétele annak, hogy a dolgozók megkapják a teljes bruttó munkabéruket.

Az új bérezési rendszer bevezetése jelentős előkészítő munkát igényel. Mindenekelőtt meg kell valósítani minden egyes vállalatnál, egyesülésnél az önálló elszámolásra való átírást. Ez azért is nagyon fontos, mert csak így állapítható meg, hogy melyik intézmény vagy személy okozott veszteségeket, vagy károkat, hol tértek el a tervezetttől a nyersanyagok és az energiahordozók felhasználásában, hol nem tartották be a szerződéses kötelezettségeket. Pontosnak kell határozni továbbá a különböző szinteken a felelőségeket és ezeket egymással élesen el kell határolni. Széles körű programot kell kidolgozni a termékek minőségének javítására, növelésére, alapfeltétel a munkabérelap növelésére.

Ugyancsak tervet kell készíteni az anyag- és energiatakarékosra, valamint a korszerű technológiák kidolgozására és termelésbe való bevezetésére is.

Az új bérezési rendszer bevezetésének jogát a munka szocialista szervezésével foglalkozó párt- és kormánybizottság ítéli oda, az illetékes szakminisztérium és az ágazati szakszervezet javaslata alapján. Eddig elsősorban a népgazdaság szempontjából jelentőségű és kiemelt vállalatok kapták meg azt a jogot, hogy új bérezési rendszert vezessenek be. A tervek szerint 1980 végéig azonban valamennyi gazdasági egység átírterék az új rendszerre.

Halm Lvi
Ikonomiccseszi Zsivot (Szófia)

Kiállításrendező verseny Angliában

1976 februárjában nyílt meg Birminghamban a Nemzeti Kiállítási Központ. Sikere vitathatatlan, mert valóra váltotta mind a kiállító, mind a látogató szempontjából az elvárásokat.

A hagyományos brit, illetve nemzetközi kiállítások „átvándorlása” Londonból Birminghamba megindult és úgy nézett ki, hogy a folyamatot nehéz lesz megállítani. A Nemzetközi Járműipari Bemutató — amelyet 1978 óta itt rendeznek — beigazodított, hogy Birmingham bármilyen rendezvény megszervezésére képes.

Birmingham szerepe a kiállítások létrehozásában egyidejűleg napirendre tűzte a hagyományos londoni kiállítási csarnokok sorsát, jövőjét. Az 1937-ben megépült Earl's Court, valamint az 1940-as londoni olimpiára épült Olympia Hall egyre elavultabbá vált, és a kettőt együttesen működtető vállalat problémák növekedtek. Ahhoz, hogy továbbra is részesei lehessenek a kiállítások üzemeltetésének, nem kis összegű beruházásra van szükség. Számítások szerint egyedül az Earl's Court megújítása 6,5 millió fontba kerülhet. Ez az összeg nem áll rendelkezésre a vállalatnak. London város tanácsa azonban segítségükre sietett, és 5 millió fontos hitelt szavazott meg a munkálatokra. A 45 000 négyzetméter alapterületű Earl's Court évi látogatottsága (kizárólag a kiállítások tekintetében) mintegy kétfélmillió. Az év 12 hónapjából 11-ben üzemel. Nemeskék kiállításra használják, rendeznek például popkoncerteket, mint ahogy az Olympia Hallban fedettpályás teniszerenyeket. A csarnok felújítása minimum két-három évig fog tartani. A tervezőknek három szempontot kell figyelembe venniük:

- a modernizációs műszaki lehetőségei a jelenlegi épület struktúráját illetően,
- a felújítás után javuljon a kiállítók és látogatók elhelyezése,
- továbbra is alakítható legyen — kiállítási, valamint sport- és kulturális rendezvényekre.

Ha lassabb ütemben is, de megkezdődik az Olympia Hall rekonstrukciója is. Az 1979–80-as költségvetés éven valamivel kevesebb mint negyedmillió fontot költenek a csinostásra, de a két csarnokot működtető vállalat hangsúlyozza, hogy az Olympia esetében egy folyamatról van szó.

A fejlesztésre szánt összegeket és a kapott hiteleket azonban meg kell keresni, illetve vissza kell fizetni. Az Earl's Court és Olympia kiállítási vállalatok tehát nagy gondot fordítanak a marketingre, az események népszerűsítésére és természetesen a folyamatos, jól megszervezett működtetésre. Ezeket a feladatokat 200 fő látja el és további kétszázan állnak alkalmazásban a kiállításokat rendező vállalatok részéről a fent említett munkakörökben. Alkalmi munkáit tudnak biztosítani ezen kívül mintegy 1400 főnek.

Várható, hogy a következő években mindkét londoni kiállítási csarnok látogatottsága nő. Számítások szerint az Earl's Court és az Olympia a Nagy-Britanniában megrendezett kiállítások egyharmadát bonyolítja le. Bővül a kiállításokat rendező vállalatok tevékenysége, és ezzel párhuzamosan emelkedni fog a kiállítások, vásárok száma. 1978-ban 9 százalékos növekedett a kiállítási forgalom 1977-hez viszonyítva és a felmérés azt mutatja, hogy a brit vállalatok propagandára fordított költségvetésükből nyolc százalékot fordítanak kiállítási költségek fedezésére.

— si —

PERISZKÓP

A kisüzemek támogatása Lengyelországban

Nagyobb pénzügyi, adminisztratív és szakmai támogatást kapnak a jövőben a lengyel állami, illetve szövetkezeti tulajdonban lévő kisüzemek. A kisüzemeknek elsősorban a belföldi piac ellátását kell javítaniuk, de feladatuk az exportterület bővítése is. Egyaránt gondoltak itt a mindennapi életben szükséges árucikkekre, szolgáltatásokra, valamint speciális, illetve kis sorozatban igényelt termékekre.

A mostani tervidőszakban nem kapnak pótlólagos pénzügyi eszközöket az ipari kisüzemek gépvásárlásra, vagy gépfelújításra, ezeket az egyes költségvetési tételek újra felosztásával kell „kigazdálkodniuk”. Fokozott támogatást kapnak a mezőgazdasági termelő, illetve az élelmiszeripari üzemek.

A következő 1981–85-ös tervidőszakban sor kerül a kisüzemek modernizálására. Ehhez már szótvetővő beruházási eszközöket bocsátanak rendelkezésre, kiemelten kezelik a piaci ellátást segítő illetve az exportra termelő, vagy az exporthoz beszállítást végző üzemek fejlesztését. A meglévő kapacitások bővítésével, illetve új termelőkapacitások létrehozásával mentesítik a nagypárt a gazdaságtalan kis sorozatú termeléstől, illetve a nem a termelési gyártmányterületébe illő termékek gyártásától. Itt elsősorban a háztartási gépekhez, a járművekhez, sport-, fogyasztási és szabadidő-cikkikhez szükséges alkatrészekről, gyermekjátékokról, egyedi műszerekről, speciális igényekre történő egyedi megmunkálásokról van szó. A kis üzemeket a viszonylag kevésbé iparosított, még szabad munkaerő-találékokkal rendelkező körzetekbe telepítik. Ma már Lengyelországban is egyre nagyobb gondot okoz a munkaerő biztosítása. A vidéki ipartelekkel ugyanakkor csökkenthető a lakosságának a nagyvárosokba irányuló vándorlása. Nem elhanyagolandó továbbá, hogy egy kisüzemben egy munkahely létesítése ötször kevesebbe kerül, mint például a nehéziparban.

A módosított lengyel iparpolitikában ismét megnő a kisüzemek önállósága, a hetvenes évek elején ugyanis úgynevezett vezető üzemek felügyelje alá helyezték őket. Erre utalt Tadeusz Pyka miniszterelnök-helyettes is, aki kijelentette, hogy nagyobb önállóságot kell kapniuk a kisüzemeknek ahhoz, hogy felelősségük növekedése mellett rugalmasabban tudjanak tevékenykedni. Így önállóbbá dönthetnek a nyereségelosztásról, a beruházási és bérnapképzésről, a nyers-, segéd- és üzemanyag-beszerzésről. A népgazdasági terv keretében irányadók lesznek részükre, de nem léphetik túl az Állami Árbizottság által megállapított maximális árakat. Azt várják, hogy a termelési költségek csökkentésével megfelelő nyereséget tudnak képezni. A kisüzemek értékesítésének javítását szolgálja, hogy az exportbevételéből részesednek és e devizahányad felet szabadon rendelkeznek.

A jövőben a feladatok növekedésével párhuzamosan várhatóan megnő a lengyel kisüzemek érdeklődése a kooperáció, a nemzetközi munkamegosztás iránt. Így például Lengyelország és az NSZK már aláírt egy keretmegállapodást a kis- és közepüzemek közötti együttműködés kiszelelésére.

T. P.

Együttműködési megállapodás

Előtérben a kooperációk

Kallós Odón, a Magyar Kereskedelmi Kamara és Otto Wolff von Amerongen, a Német Gazdaság Keleti Bizottság elnöke együttműködési megállapodást írt alá Budapestben, hogy bővítsék a két ország közötti kölcsönösen előnyös gazdasági, ipari és műszaki kapcsolatokat. A szerződés a többi között szorgalmazza a két ország vállalatjai — ezen belül is elsősorban a kis- és közepüzemek — közötti kooperáció továbbfejlesztését. Előirányozza a harmadik piaci együttműködést, valamint az ezekhez kapcsolódó véleményezést. Segítségét ad a vállalatoknak az üzleti kapcsolatok építésében és a piaci ismeretek gyarapításában. A szerződés aláírását követően Otto Wolff von Amerongen válaszolt az újságírók kérdéseire.

● A mostani megállapodás melyik részét tartja a legjelentősebbnek?

— A kooperációkál foglalkozó részt. Az európai szocialista országokkal folytatott kereskedelmünkben már eddig is Magyarország használta ki a legjobban a kooperációban rejlő lehetőségeket. Jól ismerlek a kis- és közepüzemekkel való együttműködés kölcsönös előnyeit és azt, hogy velük a programok gyorsabban megvalósíthatók. A széles körű kapcsolatok eredményei: az NSZK-ba irányuló magyar szállítások nagyrésze már kooperációs termékekkel tartalmaz.

● Mit kellene megoldaniuk első lépésként a két ország vállalatainak, hogy aktívabban együttműködjenek harmadik országok piacain?

— Nem lehet presztízs kérdés, hogy ki vezesse a konzorciumot, és ki legyen a beszállító. Ugyancsak nem szabadna nagy ártíhadatatlanság nehezségeket okozzon a két ország közötti gazdasági rendszer. Megtétetésem szerint éppen az ebből fakadó előnyök kellene még tudatosabban kihasználni a következő időszakban. A harmadik piaci együttműködésnek nincs „tankönyve”. Minden egyes esetben vizsgálni kell, hogy milyen területen, milyen objektumról van szó és melyek az együttműködésben résztvevő cégek. Természetesen minden egyes esetben külön kell dönteni.

● Hogyan ítéli meg a kelet—nyugati együttműködés további lehetőségeit?

— Úgy gondolom, nem kell külön bizonyítanom, vagy elemeznem, hogy a kelet—nyugati kapcsolatok ma már a világgazdaság állandó elemeivé váltak. A hetvenes évek megtartása, megszüntetése jelentette az elsőrendű feladatot. Úgy vélem, hogy a következő években ismét egy növekedési időszaknak kell következnie a kelet—nyugati kapcsolatokban. Nem várható azonban, hogy ez olyan látványos és gyorsütemű lesz, mint amilyen a hetvenes évek elején volt. Remélem, a világ olajhiányára, és egyes országok gazdasági fejlődésére nem húzza keresztül a számlákat. Az optimista várakozásra a többi között az ad okot, hogy az országok kölcsönös gazdasági függősége nagyobb, mint ahogy azt sokan vélik. Ezenkívül az európai kontinensen sok az olyan feladat, amelyet csak közösen lehet megoldani. Ilyen például a közlekedési és villamosenergetikai együttműködés.

● Nem befolyásolja-e a nyolcvanas években Ön által jelzett növekedési időszak az EKG növekvő protecionizmusa?

— Sajnálatlaltl figyeljük, hogy az utóbbi időszakban növekednek a Közös Piaci országokban a protektionista tendenciák a kiváltságokkal szemben. Az én vállalatomban is védelmet élvez. Otto Wolff von Amerongen tulajdonosa az évi 3 milliárd márká forgalmat lebonyolító Otto Wolff KG fémkereskedelmi és berendezéseket gyártó cégnek. Ennek ellenére úgy vélem, hogy az ilyenfajta védettség nem helyes módszer, és nem alkalmas arra, hogy az EKG-ban meglévő strukturális problémákat megoldja a beruházások bővítésével oldódott meg. Ez a kedvező folyamat előreláthatólag az 1980-as esztendő első felében is folytatódik az NSZK-ban.

● Milyenek a gazdasági viszonyok az NSZK-ban?

— Az előzetes jelentések szerint viszonylag jó évet zár a nyugatnémet gazdaság 1979-ben. Nagy volt a kereslet a beruházási javak iránt és hosszú idő óta első alkalommal bővültek a termelési kapacitások. Minden eddigi rekordot a beruházások bővítésével oldódott meg. Ez a kedvező folyamat előreláthatólag az 1980-as esztendő első felében is folytatódik az NSZK-ban.

F. A.

Kereskedelmi mérleg és gazdasági növekedés

A kereskedelmi mérleg és a gazdasági növekedés kapcsolatát főleg a hetvenes évtized második felétől vizsgálják megkülönböztetett figyelemmel. A magyarázat egyrészt az, hogy a világgazdasági fejlődés mai szintjén nincs egyetlen ország sem, amelyben a növekedéshez szükséges termelési tényezők optimális kombinációja rendelkezésre állna. Másrészt, a termelési tényezők adott területi megoszlásából következő egymásra utaltság — a termelési és a piaci szférában egyaránt — a fejlettséggel együtt nő.

Termelés és felhasználás

A kereskedelmi mérleg deficitjének mérséklését — adott termelésnövekedés mellett — áruhalap felszabadítás igényli. Ennek másik oldala: valamely másféle fogyasztás, vagy annak növekedésének fokozása. Elvileg lehetséges olyan helyzet, amikor a gyorsuló exportnövekedés biztosításához nincs szükség semmiféle áruátcsoportosításra. Ehhez, a hazai felhasználás változatlan növekedési ütemének fennmaradása esetén, a termelés növekedését kell gyorsítani. Az adott helyzetben ez annál is inkább valószínű, mert az 1974-75. évi válsághoz vezető cserearány-változás egyrészt az importértékesítés megemlékedését, másrészt egyéb — ökológiai együtt, a gazdasági növekedés lassulását idézte elő.

A vizsgált kilenc fejlett tökérsország közül a **belföldi kereslet** 1976-78 között Olaszországban, Angliában, Japánban és Franciaországban lassabban, Ausztriában, Hollandiában, az USA-ban, az NSZK-ban és Belgiumban gyorsabban nőtt, mint a termelés. A válságot követően a belföldi kereslet termelésnövekedés hatása éppen azokban az országokban lett kisebb, amelyekben a hazai piac lassabban bővült a termelésnél. Így Olaszországban, Angliában, Japánban és Franciaországban. Ez a négy ország az, amelyeknek kereskedelmi mérlegévesen a legnagyobb mértékben javult 1978-ra, 1974-hez képest.

Nincs azonban lényegi kapcsolata a növekedési ütem csökkenésének sem a belső felhasználás, sem a kereskedelmi mérleg alakulásával. A belső felhasználásnak a termelés növekedéséhez viszonyított aránya és a kereskedelmi mérleg alakulása közti korrelációk együttható ($R = 0,869$) többszöröse a mérlegévesen és a növekedési ütem ($R = -0,280$), illetve a hazai felhasználás és a növekedési ütem ($R = 0,231$) változása közöttinek.

Beruházás, személyi fogyasztás

Ahhoz azonban, hogy a kereskedelmi mérleg javításának feltételeit pontosabban is megállapíthassuk, tudnunk kell, mely fogyasztási területek visszafogásával nyílik lehetőség az export áruhalap növekedésére. Ha a belföldi felhasználás növekedését az egyes keresleti elemek szerinti bontásban vizsgáljuk, akkor a kereskedelmi mérleg javulásával kapcsolatban megállapíthatjuk: 1. Azokban az országokban, ahol a kereskedelmi mérleg javult (Olaszország, Franciaország, Anglia és Japán), a belföldi felhasználásnak a termelésnél lassabban növekedését a személyi fogyasztás és a beruházások átlagosan alacsonyabb növekedése okozta. 2. Azokban az országokban, ahol a kereskedelmi mérleg nem javult (USA, NSZK, Hollandia, Belgium és Ausztria), a belföldi felhasználásnak a termelésnél gyorsabban növekedését a beruházás (Belgium kivételével), valamint a lakásépítkezések növekedése (Ausztria kivételével) eredményezte. Ezekben az országokban a lassabban nőtt azonban a termelésnél (Belgium kivételével) a közéleti fogyasztás, illetve (Belgium és Ausztria kivételével) a személyi fogyasztás.

Úgy tűnik tehát, hogy a hazai kereslet két döntő elemének — a személyi fogyasztás és a beruházás növekedési ütemének — volt, illetve van kulcsszerepe a kereskedelmi mérleg alakulásában. A belföldi felhasználásnak a termelésnél gyorsabban növekedése azonban erősen függött a **beruházások**, mint a személyi fogyasztás alakulásától. A hazai felhasználás és a beruházás alakulása közti korrelációk együttható ugyanis 0,813, míg a személyi fogyasztás esetében ez csak 0,684. Ebből következően a beruházások és a kereskedelmi mérleg változása között is szorosabb a kapcsolat ($R = 0,819$), mint az utóbbi és a személyi fogyasztás között ($R = -0,738$).

A kereskedelmi mérleg viszont csak azokban az országokban romlott 1974-hez képest, amelyekben a személyi fogyasztás

alakulásától függetlenül, a termelésnél gyorsabban nőtték a **beruházások**. Ugyanakkor az is nyilvánvaló, hogy a világgazdasági változásokhoz történő alkalmazkodásnak a személyi fogyasztás bővülésének fokozása csak passzív, míg a beruházási tevékenység aktív formáját jelenti.

A cserearányvesztés mértéke

A kereskedelmi mérlegnek az 1974-75. évi válság utáni alakulását mennyiségileg a termelés és a hazai fogyasztás aránya, valamint a növekedési ütem változása határozza meg. (Minőségileg azonban főbből két tényező is említhető érdemtel: a fájlagos importigény és a cserearány alakulása. Az nyilvánvaló, hogy ezeknek a tényezőknek a változása nem várható rövid távon, így egyéb tényezőkkel való összefüggésük egyelőre nem is számszerűsíthető.)

	1974	1978
USA	80,3	81,0
Japán	75,8	83,0
NSZK	82,2	100,0
Franciaország	89,1	94,4
Anglia	89,3	101,8
Olaszország	74,8	86,1
Hollandia	94,7	95,2
Belgium	100,0	96,1
Ausztria	101,3	97,8

Forrás: IMF International Financial Statistics 1978. december, 1979. március.

Mint korábban említettük, a fejlett tökérsországok válságának közvetlen oka a hirtelen cserearányromlás volt. Ha a táblázat adatait összevetjük az eddig mondottakkal, azt állapíthatjuk meg, hogy a cserearány-vesztés az országok között nem volt kisebb, amelyekben a válság után a beruházások a termelésnél gyorsabban nőttek.

Az nem állítható, hogy a folyó beruházások alakulása határozta volna meg a cserearány-vesztés mértékét. Ellenkezőleg: kisebb mértékű cserearányromlás esetén, a kedvezőbb kereskedelmi mérleg pozícióiból következően, kisebb volt a belső felhasználásra nehezedő nyomás. Így viszont nem volt szükség a beruházások csökkentésére sem.

De nem hagyható figyelmen kívül az a tény sem, hogy az 1973-74 közötti kisebb cserearány-vesztéséget elszenvedett országok (NSZK, Hollandia, Belgium és Ausztria) beruházás rátaja a válságot megelőzően átlagosan 19,7 százalék volt, szemben a nagyobb cserearányromlást előnyvelő országok (USA, Japán, Franciaország, Anglia és Olaszország) 16,8 százalékos beruházási rátájával. Valószínű tehát, hogy a versenyképesség nemcsak a beruházások hatékonyságától, hanem mennyiségétől is függ. S ennek alapján lehetséges, hogy a későbbiek folyamán éppen a beruházások teremtene jobbnak a nemzetközi munka feltételkövetésének gyorsabb ellensúlyozásához.

Kardos Tamás

Csehszlovák energiagazdálkodás

Az utóbbi két esztendőben a nemzeti jólét növekedéséhez lépeket lassabban nőtt az energiaszükséglet Csehszlovákiában. Ez annyit jelent: javult a gazdaságok színvonala, az energiatakarékosságra hozott intézkedések nagy részét végrehajtották. Az elért eredmények biztatóak, de még további — és az eddigieknél sokkal hatásosabb — lépésekre van szükség, hogy a hosszú távú energiagazdálkodási programban előirányzott feladatokat megvalósíthassuk — mondotta Vlastimil Ehrenberger, a szovetségi kormány tüzelőanyag- és energiaügyi minisztere a parlament legutóbbi ülésén.

Az eddigieknél sokoldalúbb elemzésekre, konkrét cselekedetekre azért van szükség, mert az ország nem bővelkedik — sem a mennyiségét, sem a minőségét illetően — megfelelő energiatárolásokban. A népgazdaság viszont, különösen a fémkohászati és a gépipari termelés magas aránya miatt, erősen energiaigényes. Az energetikai ágazat fejlesztésére a párt és az állami vezetés hosszú távú

programot dolgozott ki, és a népgazdaság programjában ez az ágazat kiemelt helyen szerepel. Az energetika bővítésére a jelenlegi ötéves tervidőszakban nagyszámú beruházásokat biztosítottak, és ennek ellenére az energiatartalékban nagy feszültségek és ismétlődő egyensúlyi zavarok vannak — állapította meg az előadó.

A nehézségeket — a világgazdaságban végbenemő változások mellett — több belső fogyatékoság is okozza. Az egyik ilyen: elmaradás van az ország legfontosabb szénhidrogén- és fejlesztési medencéinek a fejlesztésében. A másik probléma: lassú a tervezett új erőművi kapacitások átadása is. A jelenlegi ötéves terv időarányos részéhez viszonyítva nem készült el a határidőre összesen 825 megawatt teljesítményű erőmű. További gond, hogy néhány új áramtermelő egység egyelőre az előirányzatnál lényegesen kevesebb villamosenergiát termel.

A helyzet javítására elhatározták, hogy 1980 végéig maradéktalanul üzem-

A beruházási célok kiválasztása*

Ahhoz, hogy a KGST-országok átlagában egy százalékkal csökkenjen a **foglalkoztatottak** száma, két százalékkal kellene bővíteni a **termelési állóalapot**. A munkaerőhiány közepette gyorsan emelkedik az az „ár”, amelyet a társadalom fizet pótlólagos ráfordítások formájában az élőmunka-megtakarításért. Így például 1971-1975 között egy átlagos új munkahely költsége Csehszlovákiában 24, az NDK-ban 32, Lengyelországban 32, Magyarországon 42, Bulgáriában 52, Romániában 73 százalékkal került többre, mint az előző öt évben.

Mint ahogy drágult az élő munka helyettesítése tárgyiassal munkával (különösen a vezető ágazatokban és iparágakban), még nagyobb jelentőségre tesz szert a **munkaszervezés, a gyártási technológia tökéletesítése és a termékalkalmazás** bővítése.

Mivel csökken a beruházások munka-megtakarító hatása, különleges jelentőséget van a beruházási irányok kiválasztásának. A KGST-országokban a mostani ötéves tervben gyorsított ütemben fejlesztik a tökéletesítés (tüzelőanyag- és energetikai ipart, és a bányászatot). Ez az irány a jövőben is megmarad, mivel emelkedik az alapvető fűtőanyagok és az energia világszerte, korlátozottak az importálási lehetőségek.

A beruházások növekedési ütemének lassulása és elsődleges felhasználása az említett ágazatokban minden eddigienél élesebben vetette fel a termelésfejlesztés

* O. T. Bogomolovnak az EKO (Szovjetunió) 1979. évi számában közölt cikke alapján.

ROMÁNIA

Törekvés az összehangolt területi fejlesztésre

November 19-24 között rendezte soronkövetkező kongresszusát a Román Kommunista Párt. A központi bizottság négy irányelvet vezetett beosztott vitára, amelyeket majd a kongresszus véglegesít. Az egyik az **életszínvonal 1981-1985-ös időszakára vonatkozó növelését** irányozza elő. A második az **energetikai kutatás és fejlesztés 1990-ig terjedő programját** és annak azeredfordulójáig szóló fő orientációt tartalmazza. A harmadik a **tudományos kutatás, a technikai és műszaki fejlesztés irányvonalait** jelöli ki. A negyedik pedig az **ország harmonikus gazdasági-társadalmi fejlesztésére** vonatkozik.

A negyedik irányelvet úgy is jelentős szakaszt nyit a párt programja által előírt, az ország megyéinek kiegyensúlyozott gazdasági-társadalmi fejlődésében. E program megvalósításában szervesen összekapcsolódnak a gazdasági hatékonyság feltételei a társadalmi-politikai megfontolásokkal, melyek előírják a fejlődésben elmaradott övezetek és települések gazdasági, társadalmi és kulturális felmelegedését, a foglalkoztatottság növelését.

Az RKP XI. kongresszusa határozatainak megvalósításával, melyek előírták az egyes elmaradott megyék gyorsabb fejlődését, most megteremtődnek a feltételek, hogy gyakorlatilag 1980-ig az ország minden megyéjében legyen 10 milliárd leles ipari termelési kapacitás. Megjegyzendő, hogy 1978-ban az ország 39 megyéjéből (ide értve Bukarestet is) még 19-ben volt az ipari termelés volumene 10 milliárd lei alatt, ezek közül ötben csak mintegy

alapvető irányainak gondosabb kiválasztását, valamint a rendelkezésre álló termelési állóalapot hatékonyabban felhasználást. A kialakult feltételek között több országban nincs lehetőség a korábbi ütemben növelni a mezőgazdasági, a könnyűipari, az élelmiszeripari és más ágazatokban a beruházásokat.

Alapmegtakarító fejlődést biztosító műszaki megoldások már sok ágazatban ismertek. Ezért a tudományos-műszaki haladás meggyorsítása nem annyira az elvileg új technika és gyártási technológia kidolgozását jelenti, mint inkább a már meglévő új technika és technológia alkalmazását. Ebből ered, hogy **fokozni kell a vállalatok érdeklődését** a termelési műszaki tökéletesítésben, a termékalkalmazás megújításában stb.

A tudományos-műszaki haladás meggyorsítása a strukturápolitika újszerű megközelítését teszi szükségessé. A technikai és technológiai újdonságok alkalmazását a népgazdaság valamennyi ágazatában nagymértékben hátráltatják azok a **telemis különbségek, amelyek az egyes ágazatok és iparágak műszaki színvonalában mutatkoznak** (meghaladva azokat a különbségeket, amelyeket az egyenlőtlen műszaki felfedezések indokolnak). Ezek az eltérések egyebek között abban nyilvánulnak meg, hogy a KGST-országok népgazdaságában a komplexen gépésített és automatizált ágazatok mellett fennmaradnak olyan nem jelentéktelen szektorok, ahol alacsony a gépésített színvonal, sőt a kézi munka dominál.

A különböző gépészettségű fokú munkák egymás mellett létezése szűk keresztmetszetekhez vezet, hiszen egyes részle-

gek hatékony fejlődését hátráltatja, hogy nincsenek hasonló lehetőségek más részlegekben. Ennek megszüntetése érdekében **nievelni kell a munka gépésítésének szintjét**, növelni azoknak a beruházásoknak a részarányát, amelyek az elavult technika és gyártási technológia lecserélésére, a meglévő kapacitások korszerűsítésére irányulnak.

A **rekonstrukciók részarányának növelése** a beruházásokban, valamint az elavult alakok kicserélésének meggyorsítása — a beruházások és az alapok hatékonyságnövelésének egyik központi problémája. Ez azonban — a nyilvánvaló és égető szükség ellenére — nem emelkedik a kellő mértékben.

A meglévő üzemek rekonstrukciójával és korszerűsítésével kapcsolatban az utóbbi időben megfigyelhető, hogy **nem választják el élesen a rekonstrukciós munkákat és az új építkezéseket**. Nincs elegendő dolgozó a rekonstrukciós munkák elvégzéséhez, hiányoznak a pótalkatrészek és az alkatrészek, az építőanyagok és a kiegészítő termékek. Nincsenek hatékony gazdasági és anyagi ösztönzők a rekonstrukció és a korszerűsítés elvégzéséhez. Ezeknek a munkáknak a terjedését hátráltatja a KGST-országokban az amortizációs alap felhasználása. (Az amortizációs alapot a vállalatok átadják a fölöttes szervezetnek, akik ezt az alapot nem ritkán új építkezésre, nem pedig az elhasznált állóalapot pótlására használják fel.)

A rekonstrukciós és korszerűsítési munkák bővítése együtt jár az újonnan felmerülő problémák és nehézségek megoldásával. Így például, a kisebb volumenű beruházások számának gyarapodásával

Ily módon 1985-ig lényegesen csökken a megyék közti különbség az egy lakosra jutó termelés, elsősorban az ipari termelés területén.

E célkitűzések megvalósítása jelentős beruházási eszközöket igényel. Az irányelvet az a következő öt esztendőre 1300-1350 milliárd lejlel számol. A beruházások területi elosztásánál elsődleges szerepet élveznek a gyengén fejlett megyék. Egyidejűleg a termelés gyors bővítésével a területi egységek fejlesztésének politikája előnyben részesít egy sor fontos változtatást a megyék ipari szerkezetében. Ily módon 1985-ben a **gépipar és a vegyipar** adja majd mintegy 31 megyében az ipari termelés 30 százalékát, az 1980-as évi 24 megyében szemben. Megkülönböztetett figyelemmel kísérik az elektrotechnikai ipart, a műszeripart és más ágazatok fejlődését. A tervek szerint ilyen iparágakat telepítenek a következő ötéves tervidőszakban Fehér, Botosani, Buzau, Kovászna, Mehedint, Suceava, Branca és Szilágy megyékbe.

Kiemelten kezelik a jövőben a kis gazdasági egységek létesítését a fogyasztási javakat előállító iparban. Előreláthatólag több mint ezer új fogyasztási és kisipari termelőszövetkezetet hoznak létre. A szöveteket, kollektívok, köztársasági cégek előállító kisüzemek — 238 kevésbé fejlett városban és községben — javítják a munkalehetőségeket, elsősorban a női munkaerő foglalkoztatottságát.

A kisüzemek a helyi lakosság fogyasztási igényeinek ésszerű kielégítését biztosítják majd. Ezzel egyidőben szem előtt tartják a megyék ésszerűbb iparosításának szükségességét, az új ipari objektumok telepítését, a nagy ipari központok vonzáskörében, kihelyezett üzemek létrehozását tervezik elsősorban olyan településeken, ahol munkaerőhiányosság jelentkezik.

Ami a fejlett iparral rendelkező városokat és megyéket illeti: a termelési fejlesztés kizárólag a **meglévő kapacitások jobb kihasználásával, korszerűsítésével, a gépésítés és az automatizálás meggyorsításával** valósíthatják meg. A nagy ipari koncentrációk városokban (mint Bukarest, Brassó, Temesvár, Székes és más városokban) a termelési és a népgazdaság számára legfontosabb ipari ágazatokban bővítik, míg a kisebb műszaki felkészültséget és felszereltséget igénylő ipari tevékenységet fokozatosan más, közeli településekre helyezik ki.

A nagyvárosokban, Bukarestben is beleértve, a lakosság számának szinten tartását tervezik. A cél: a kisebb településekre fejlesztése, így módon kialakítva az egész ország területén a városok hálózatát.

Dinu Dragomirescu „Revista Economica”, Bukarest

PERISZKÓP

Hajógyártás, hajózás a nyolcvanas években

Ha hihetünk a londoni **Drewry** hajózási cégnek, akkor a hajógyártók számára kedvezőtlen piaci helyzet legalább 1983-ig megmarad. Így a hajógyárak évente 10-11 millió bruttó regisztrertonna új hajót építesse számolhatnak. A prognózis azzal a feltétellel készült, hogy a közeljövőben az EGK nem dolgoz ki a kereskedelmi hajók tervezési selejtezésére és ez új hajóterek építésére vonatkozó közös politikát. Így ilyen terv évente további 1 millió bruttó regisztrertonna építést tenné lehetővé.

A Drewry-jelentés másik lényeges megállapítása, hogy a világ hajógyártásában **Nyugat-Európa szerepe** a jövőben tovább csökken és ezzel párhuzamosan Latin-Amerika és Délkelet-Ázsia súlya megnő. 1978-ban még a világ hajógyártásában a fejlettségi tőkés országok 90 százalékos súlytal rendelkeztek, az a nyolcvanas évek végére 52 százalékra esik. A legnagyobb mértékben Nyugat-Európa részaránya csökken: a jelenlegi mintegy 40 százalékról 12 százalékra. **Japán**nak a jelentős készítői szerepét sikerül majd megőrizni részarányát, hiszen ari versenyképesség, a szállítási határidőket az ipar pontosan tartja és a hajók magas műszaki színvonalúak. A nyugat-európai hajógyártás versenyképessége viszont a magas anyagköltségek miatt jelentősen romlik.

A hajógyártás súlypontjának földrajzi eltolódását követi a kereskedelmi flottának tulajdonjogi módosulása is a következő évtizedekben. A tendencia világos: az úgynevezett „olcsó zászlók” (Libéria, Panama) részaránya Távol-Kelettel együtt nő, Nyugat-Európáé csökken.

Ez a kérdés szorosan összefügg azzal a vitával, melynek alapvető kérdése éppen a kereskedelmi hajózás szabályozása. A manilai tanácskozás a fejlődő országok bekelezte abba, hogy az UNCTAD az általános célú rakomány nemzetközi fuvarozására olyan kódexet dolgozzon ki, amely általános célú rakomány országok: a jelenlegi lényegesen nagyobb részarányt. Az új szabályozás szerint — amelyet még ratifikálni kell — az általános célú rakomány fuvarozásában az exportör és importör országok hajóit egyaránt 40 százalékos részesedés illeti meg és csupán a fennmaradó 20 százalék szállítható harmadik ország hajótereiben.

A fejlődő országok azonban a fenti szabályozásnál tovább kívánnak menni és hasonló elbánsít céloznak kidolgozni a nemzetközi kereskedelemben sokkal fontosabb **ömlészet árak fuvarozására** is. Ez a termékcsoport lényegesen magában foglalja a nyersanyagokat és az olajat is. Manilában erre a felvetésre a fejlett tőkés országok határozott nemet mondtak és a fejlődő országok csoportjában is megfogott az együtt. Ezen ország, mint Libéria, amely a világ kereskedelmi hajótereinek 20 százalékát tudhatja zászlói alatt, szintén érintett célpontnak érezhet magát. A fejlődő országok többsége ugyanis meg kívánja szüntetni azt a rendszert, melyben a fejlett tőkés országok flottáikat az olcsó zászlók és az olcsó harmadik világ munkaerő-felhasználásával fejlesztették.

Napjainkban a fejlődő világ tulajdonában a világ kereskedelmi flottájának mintegy 8-9 százaléka van. Az előrejelzések szerint ez az arány az elkövetkező években jelentősen nő. A nyolcvanas évek új hajózási naghatalmait között minden bizonyosan ott lesz Dél-Korea, Tajvan, Szingapur és a Fülöp-szigetek. Nagymértékű előrehaladás várható a latin-amerikai országok kereskedelmi flottáiban is. Ez az ország-csoport már ma gyakorlatilag kiesett az, amit az UNCTAD keretében általánosan a fejlődő országok meg kívánják választani: kétdolból megállapodások keretében egymásnak kölcsönösen előnyöket biztosítanak az árak szállításában.

G. Gy. — Sz. P.

KANADA

KÜLFÖLDI TÖKEBEFEKTETÉS

A kanadai vállalatokba történő tőkebefektetések, ill. az országban külföldi tőkével létrehozott új vállalatok ellenőrzésére öt év múködés óta állami szerv (FIRA) a közelmúltban hozta nyilvánosságra legutóbbi éves jelentését, amely tovább fokozta a kormánykörök **nyugalmságra** a külföldi tőke növekvő szerepét illetően a kanadai gazdaságban.

Az adatokból kitűnően ugyanis az elmúlt évben a tőkerészesedésre, ill. vállalatlapításra benyújtott 650 külföldi kérelmeiből 617-et engedélyeztek. Hasonló a kép — mutatnak rá a FIRA liberális tevékenységét bíráló — az öt év összevont adatai szerint is: az összesen benyújtott 2298 kérelmeiből — ezek nagyjából fele-fele arányban osztottak meg a tőkerészesedéseket és csak 142-t utasítottak el. (177-et visszavontak és 217 kérelmet elbírálása még függöbben van.) Az Egyesült Államok tovább erősödő kanadai pozíciójára jellemző, hogy az új alapításokra vonatkozó kérelmeknek több mint a felét, a tőkerészesedésre irányulóknak pedig **kétharmadát** USA-vállalatok nyújtották be.

Bár a rendelkezések szerint az ilyen kérelmekben valószínűsíthető, hogy a befektetés „számotlenő előny” jár Kanada számára, mindmáig nem tisztázott, hogy közelebb áll-e is értendő a kritérium alatt. A többi között éppen ez lesz a feladata a problémákot tanulmányozására a kormány által létrehozott, ill. a parlamenten belül alakított két bizottságnak, amelyek előreláthatóan javasolni fogják, hogy külföldi nagy konsernek ilyen irányú kérelmeit a jövőben a kor-

nyárnak kell engedélyeznie. Ez annál is valószínűbb, mert maga a FIRA felügyeletét ellátó **de Cotret** iparügyi miniszter is aggodalmát fejezte ki amiatt, hogy az 1978-79-es költségvetési évből megkészeződött a legkorszerűbb kanadai iparvállalatok külföldi érdeklőségek részéről történt átvétele.

SZAUĐ-ARÁBIA

1980-TÓL: CSÖKKENŐ OLAJTERMELÉS

Jamani saudi olajipari és bányászati miniszter bejelentette: országa 1980-tól beszünteti annak a napi egy millió barrel (kereken 159 ezer tonna) kőolajnak a kitermelését, amellyel megemelte termelését az iráni olajexport befagyásása után. Mivel Irán ismét megkezdte a kőolaj kivitelét, Szauđ-Arábia visszaállítja a napi 8,5 millió barrelnyi (1,35 millió tonna) termelését. Ugyanakkor a saud-arabiai pénzügyminisztérium legutóbbi határozata szerint a jövőben a 300 millió riálnál nagyobb összegű kereskedelmi szerződéseket **amerikai dollárban** kell megkötöni. Az intézkedést azzal indokolják, hogy az utóbbi időben — a nemzetközi pénzügy bizonytalansága miatt — külföldi cégek mind nagyobb összegben vették be a riált, s ezzel **inflációsvesztést** idéztek elő a saudi belső piacon. Az ország olajbevételei tavaly 39 milliárd dollárt tettek ki, s idén előreláthatólag megközelítik az 50 milliárdot.

NSZK

FIZETESI MÉRLEGIHÁNY

Az eddigi adatok, ill. előrejelzések szerint 1979-ben — az 14 év óta először — **deficit** lesz az NSZK fizetési mérlege. Ez elsősorban az ország külkereskedelmi forgalmának a tavalyinál kedvezőtlenebb alakulása okozza: az év első kilenc hónapjában az export összege 18,4 millió DM-mel haladta meg az importot, szem-

F. J.

Licencpolitika a tőkés vállalatoknál

Egy tőkés vállalat a következő megfontolásokból értesíti valamilyen tulajdonában levő szabadalmat vagy termelési eljárást:

— pólólagos eszközöket nyerni. Napjainkban a műszaki újdonságok egyre rövidebb időközönként váltják egymást, ugyanakkor azonban kidolgozásuk, kikísérletezésük költségei egyre nőnek. Ezért egy, már viszonylag elavulóban levő — de másutt még korszerűnek számító — technológia értékesítésével a további fejlesztéshez szükséges eszközöket lehet szerezni;

— taktikai, vagy stratégiai előnyöket szerezni. A licenzzel rendelés kereskedelmi akadályokat lehet megkerülni, új piacokat lehet meghódítani és kapcsolódó áruszállítások érhetőek el;

— más vállalatok kutatási eredményeit megszerezni („cross-licensing” szerződés).

Füzikés

A fejlett tőkésországokban a műszaki haladás meghatározóan elsősorban a nagy monopóliumok, hiszen a nagyobb tőkeerő, valamint az állam támogatásai következtében itt összpontosulnak a kutatási eredmények. (Ezek a támogatások részben a hadiipari megrendelésekhez kapcsolódnak, de közvetlen kutatási szubvenciók nyújtását vagy állami kutatóintézetek, egyetemek alapításai eredményeinek átadását is jelentik.)

A transznacionális vállalatok stratégiájában fontos helyet foglal el a műszaki monopólium megszerzése és megőrzése. Versenyhelyetük erősítése érdekében azonban előbb vagy utóbb ők is értékesítik az új műszaki eljárásokat, találmányokat, irányítási rendszereket. Az eladás szempontjából elsősorban **leányvállalataik** jönnek számításba, nem utolsággal sorban azért, hogy a befogadó országban ezek a cégek monopolhelyzetbe kerüljenek. Az, hogy az újítások milyen fázis-képesek és milyen arányban kerülnek át az anyavállalatól, az egyes leányvállalatokhoz, nagymértékben függ az adott leányvállalatnak a társaság globális stratégiájában

helyétől, valamint a leányvállalat adott országban való működésének helyzetétől.

Jó példa erre a transznacionális monopóliumok NSZK-beli tevékenysége. A 60-as évek második felétől kezdve — amikor a nagy nyugatnémet vegyipari és elektronikai cégek egyre több területen vették fel a versenyt az amerikai anyavállalatokkal — a transznacionális társaságok növelték az új technológia (komplex berendezések, gépek stb.) átadását az NSZK-beli leányvállalataiknak, ugyanakkor csökkentették az önálló licenccel eladásait. Egy felmérés szerint az NSZK-ban működő külföldi tulajdonban levő vállalatok vásárlásból adódott 1969-ben az ország szellemi termékforgalma passzívumának 80 százaléka. Négy évvel később ugyanezeknek a külföldi vállalatoknak a részesedése a passzívumban 60 százalékra csökkent.

A továbbfejlesztés veszélye

A transznacionális társaságok számára is fennáll az a veszély, hogy a licenccel megelégedve koncentrált és hatékony kutatási tevékenységgel nemcsak átveszi az adott ismereteket, hanem azokat rövid időn belül továbbfejleszt. Így a harmadik országokban, vagy akár a licenc-eladó bázis országában (vagy hagyományos piacain) **versenyhátrányként** lép fel, előhajtja értékesítési területeinek egy részét.

Ilyen tevékenység jellemző elsősorban a japán és a nyugatnémet licenccvételre szánt jelentős részét. Jellemző példa, hogy a nyugatnémet Krautwerk Union az amerikai Westinghouse-tól vásárolt licenccel gyors és koncentrált továbbfejlesztéssel — és természetesen jelentős állami kutatási támogatással — ma már a tengerentúri vállalat egyike legnagyobb versenytársa a világpiacokon atomerőművi berendezések szállításában.

Ezért az önálló műszaki ismeretek átadását **vállalatok kivülre** a transznacionális vállalatok csak akkor szorgalmaz-

zák, ha az újdonság piaci hatásait már kihasználják, vagy a műszaki előny már csak rövid ideig monopolizálható. Ez magyarázza azt, hogy a nagy vállalatok önálló licenccétekítésből származó jövedelmének gyakorlatilag nincs jelentősége.

A „kicsik” lehetőségei

A közepes fejlettségű országok tapasztalatai azt bizonyítják, hogy önálló kutatási-fejlesztési tevékenység nélkül a szellemi termékek átadását az önálló licenccel eladásait. Egy felmérés szerint az NSZK-ban működő külföldi tulajdonban levő vállalatok vásárlásból adódott 1969-ben az ország szellemi termékforgalma passzívumának 80 százaléka. Négy évvel később ugyanezeknek a külföldi vállalatoknak a részesedése a passzívumban 60 százalékra csökkent.

A kis- és közepes fejlettségűek számára is világgazdasági kényszer diktálja azt, hogy kialakítsanak, illetve felfejlessenek néhány gazdasági ágazatot, amelyekben **önálló innovációkra** képesek. Ez vonatkozik a gyártott termékekre és a nyártási folyamatokra egyaránt, hiszen a versenyben egyre nagyobb jelentőségű a műszaki színvonal, az újdonság.

Ugyanakkor a gyorsuló műszaki fejlődés és a szükséges fejlesztési ráfordítások gyors ütemű növekedése az innovációra kész iparágakban vagy vállalatoknál sem indokolták a teljesen önálló fejlesztést. Nemzetközi példák mutatják, hogy a rendelkezésre álló külföldi licenccel adaptálása és gyors továbbfejlesztése a legkedvezőbb útja a megújulásra képes vállalatok kialakításának.

A kis- és közepes nagyságú és tőkeerős tőkés vállalatoknál a licenccétekítés egyik lényeges tényezője a fejlesztés folytatásának — fedezeti oldalról. Ezért — mint számos példa bizonyítja — legkorábbi és érték szerinti megoszlása az állami tervekben rögzített gazdasági stratégiának felel meg. Fokozottan szem előtt tartják a gazdasági hatékonyság követelményeit. Tervszerűen bővítik az ország exportpotenciálját; **exportra szakosított** üzemeket hoznak létre, amelyek képesek kielégíteni a külföldi piacok különleges követelményeit.

Dr. Gál Péter

SZOVJETUNIO

A KÜLGAZDASÁGI KAPCSOLATOK FEJLESZTÉSI IRÁNYA

Az utóbbi 6–8 évben a külkereskedelmi sulya a szovjet népgazdaságban megkétszereződött, jelenleg már eléri a teljes nemzeti jövedelem 13–14 százalékát. Sokan ezt úgy fogalmazzák meg, hogy „a Szovjetuniónál általános külgaazdasági nyitást valósított meg”. Tény, hogy napjainkban a szovjet külkereskedelmet a nemzetközi munkamegosztásban való aktív részvétel bővülése, az áruforgalom növekedése jellemzi. Egyre nagyobb kölcsönhatásba kerül az ország világgazdasággal, azon belül különösen a szocialista fejlődő utárra lépett államok gazdaságával. Kibontakozóban van a Kétszoros Gazdasági Segítség Tanácsába tömörült országok gazdasági integrációja. Bővülnek a kapcsolatok a gyarmati függés alól felszabadult fejlődő országokkal. A békes együttműködés és a gazdasági kapcsolatok bővítésére a tőkésállamokkal.

A Szovjetuniónál külgaazdasági kapcsolatainak fejlesztésében nő a közvetlen gazdasági érdekelttség, amely a legfontosabb gazdaságpolitikai célkitűzéshez, a népgazdaság további növekedéséhez, ezen keresztül a lakosság életszínvonalának emeléséhez kapcsolódik. Az **importban** az a legfontosabb szempont, hogy a behozatal maximálisan elősegítse a műszaki haladás gyorsítását, segítse a szovjet emberek igényeinek kielégítését közgazdasági célokból. A behozatal országok, árufeltételek és érték szerinti megoszlása az állami tervekben rögzített gazdasági stratégiának felel meg. Fokozottan szem előtt tartják a gazdasági hatékonyság követelményeit. Tervszerűen bővítik az ország exportpotenciálját; **exportra szakosított** üzemeket hoznak létre, amelyek képesek kielégíteni a külföldi piacok különleges követelményeit.

A Szovjetuniónál külgaazdasági kapcsolataiban jelentős helyet foglal el a proletárinternacionális küldetésből fakadó feladatok vállalása. A Szovjetuniónál támogatást nyújt a forradalmi és felszabadító mozgalmaknak, minden eszközzel segíti a fejlődés szocialista utárra lépő országok gazdasági talpraállását. A szocialista országok családja gyakorlatilag a világ legszegényebb országaival bővült, így a kölcsönös előnyös gazdasági kapcsolatokat általában megelőzi egy hosszabb időszak, amely egyértelműen a Szovjetuniónál népgazdasági terhére. A későbbiekben ezek az országok gazdasági partnereivé válnak a Szovjetuniónál, ami már előnyök biztosítást a szovjet gazdaság számára is. Az európai szocialista országok szállítási- és megtermelési szakutadta, technika, vagy a jó minőségű ipari és mezőgazdasági fogyasztási cikkek például ma már jelentős mennyiségben a Szovjetuniónál gazdaságpolitikai célkitűzéseinek megvalósításához.

Célprogramok

A Szovjetuniónál külgaazdasági kapcsolataiban a **legfontosabb tényező a szocialista, s ezen belül is a KGST-társaságok** kal való **gazdasági együttműködés**, ahogy azt az SZKP XXV. kongresszusának irányelvei rögzítik: „Mindenesetével szélesíteni és mélyíteni kell a gazdasági és tudományos-műszaki együttműködést a szocialista országokkal a kölcsönös előnyök és az elvtársi segítség alapján. Biztosítani kell azon intézkedések végrehajtását, amelyeket a szocialista gazdasági integráció Komplex Programja és a KGST-társaságok 1976–1980-as évekre szóló Sokoldalú Egyeztetett Integrációs Terve ír elő”.

Az árucserre-forgalom követi a politikai elhatározásokat. A **szocialista országok részesedése** a Szovjetuniónál külkereskedelmi forgalmából még a legnagyobb mértékű „Nyugatra történő nyitást” idején is megőrizte a korábban elért, mintegy 60 százalékos arányt. A szocialista országokkal 1978-ban 42 milliárd rubelt ért el az árucserre-forgalom értéke, és az előző évhez képest 15,7 százalékkal nőtt. A forgalom az 1979-es év első hat hónapjában 8,9 százalékkal emelkedett, a tavalyi első felévéhez viszonyítva.

Az együttműködés **jelenlegi szakaszát** az integrációs folyamatok felgyorsulása, a Komplex Program által megjelölt feladatok megvalósítása jellemzi. A Komplex Programban tükröződik a KGST tagországainak egységes, távlati gazdaságpolitikája és tudományos-műszaki együttműködésük koncepciója. Az egységes gazdaságpolitika mindenekelőtt az alapvető beruházási irányokra, az anyagi termelés és

külkereskedelmi áruforgalom fejlesztésére, a munkaerőforrások észszerű hasznosítására, a bankhitel adta lehetőségek kihasználására és az árképzés tökéletesítésére terjed ki. A Komplex Program végrehajtásában égett munka eredményeként máris lényegesen elmélyült az országaink gazdaságának egymással gyakorolt kölcsönös hatása, fokozódott egymást kiegészítő jellegű. Napirendre került a hosszú távú életprogram végrehajtása. A célprogramok keretében a szocialista országok közötti erőfeszítéssel kívánják biztosítani gyorsan növekvő szükségleteik kielégítését energiában, tüzelőanyagban, a legfontosabb nyersanyagfajtákban, közösen szervezik az élelmiszerek és a közhasználatú ipartermékek iránti kereslet teljesítését; szelőkörben együttműködnek a gyártási színvonalának emelésében, fejlesztik a tagországok közötti szállítási kapcsolatokat.

A kétoldalú kapcsolat erősítése

A Szovjetuniónál óriási természeti erőforrásai, termelési lehetőségei, hatalmas bevételű piaca meghatározó szerepet játszanak a KGST-társaságok szocialista gazdasági integrációjának kibontakozásában. A gazdasági potenciál adta lehetőségekben, a Szovjetuniónál **állandó kezdeményezéssel** is segíti a szocialista nemzetközi munkamegosztás fejlesztését. A legelőször pártvezetők krími találkozóján jötték létre a szakosítás és kooperáció hosszú távú fejlesztési programjainak kidolgozása szülő megállapodások, amelyek keretében közösen meghatározzák a kétoldalú gazdasági együttműködés fő irányait is elveit.

Az egyes országok egyeztetik és „Programban” foglalják a Szovjetuniónál 1990-ig megvalósítható együttműködési lehetőségeit a népgazdaság legfontosabb ágazataiban. Feltárják a hosszú távú megoldást igénylő kérdések együttműködés alapján történő rendezésének lehetőségeit, meghatározzák a KGST-társaságok hosszú távú együttműködési célprogramjainak rövid problémák kétoldalú megoldásának módját. Különös figyelmet fordítanak olyan termékek szakosítására, illetve kooperációban való gyártására megszerzésére, amelyek jelenleg minden KGST-társaságban hiányziknak jelentősen. A programok kidolgozása során jelentőset kell biztosítani a kialakuló távlati együttműködés és a népgazdaságfejlesztés fő irányai között.

A kétoldalú hosszú távú szakosítási és kooperációs együttműködési programok elősegítését teremtnek egy átfogó koncepció kialakításához a szocialista nemzetközi munkamegosztásban. Ez év szeptemberében írták alá az első kétoldalú hosszú távú programot **Bulgáriáról**, majd két héttel később az **NDK-ról**. Folyik a munka a többi KGST-társaságok, így hazánkban is a program kidolgozására.

Ipari kooperáció

Az iparilag fejlett tőkésországokkal 1978-ban 19,7 milliárd rubel forgalom valósult meg, 5 százalékkal magasabb, mint 1977-ben. Az 1979-es év első felében 11,1 milliárd rubel volt a forgalom, 13,1 százalékkal magasabb az előző év hasonló időszakánál. Ez az arányösszetétel 1978-ban 28 százalékkal, az év első felében pedig 29,3 százalékkal részesedett a Szovjetuniónál külkereskedelmi forgalmából. A viszonylag magas növekedési ütem jelentősen eltérő értékeket mutat az egyes országok esetében a külkereskedelmi kapcsolatok fejlesztéséért felelős miniszterekkel folytatott tárgyalások alapján. Az „Ekonómicsiszka Gazeta” 1979. 38. száma szerint a külkereskedelmi forgalom a szóban forgó főbb országokkal az idei első felében millió rubellel a következő volt: NSZK — 1,918; Japán — 1,228; Franciaország — 1,169; Érország — 1,160; USA — 1,081; Olaszország — 937; Anglia — 879.

Az iparilag fejlett tőkésállamokkal az 1970-es években felgyorsuló gazdasági kapcsolatok elsősorban a **komplett nagyberendezések vásárlására** épült, ahol az ellentét a Szovjetuniónál által szállított alapanyag volt. Ennek egyik fontos oka; a kompenzációs ügyletek kevésbé süjtja az egyes nyugati országokban alkalmazott diszkrimináció. Ezek az országok a Szovjetuniónál folytatott ipari kooperációt addig tartják előnyösnek, amíg a kompenzációs termék nyersanyag vagy energiához. Az 1970-es években köztölt egyezményekben fokozatosan megje-

lennek a klasszikus kereskedelmi tülemutató **gazdasági együttműködés** különböző formái a legnagyobb tőkésországokkal. A kapitalista világ vállalataival közel kétszáz ipari kooperációs megállapodást írtak alá. A megállapodások nagyobbik része kompenzációs jellegű.

Az 1979-es év első felében is folytatódott az ipari együttműködés fejlődése, elsősorban a **nagy értékű, kompenzációs ügyletek** megvalósítása. A francia vegyiparral kötött megállapodás szerint vegyipari alapanyagokat cserélnek. Nagy átmérőjű nyugatnémet csövekért szibériai gázzal fizet a Szovjetuniónál. Az év első felében helyezték üzembe a szovjet–finn együttműködés legnagyobb létesítményét, a szvetogorszk papíripari kombinát második gyártóüzegységét. A Szovjetuniónál fejlett tőkésországokkal is a gazdasági kapcsolatok magasabb fokának elérésére törekvnek. Úgy véli, hogy nem elegendő kizárólag az árucserre-forgalomra orientálódni, mivel a külkereskedelmi kapcsolat csupán mennyiségi növekedést feltételez, figyelmen kívül hagyva az együttműködés perspektíváinak formáit. Szükségesnek tartja, hogy a jelenleg nagyobbbrészt kompenzációs ügyletekkel álló együttműködés **műszaki-tudományos, ipari kooperációs kapcsolatokká** fejlődjön.

Együttműködés a fejlődő országokkal

A fejlődő országokkal 1978-ban 8,5 milliárd rubel kereskedelmi forgalmat bonyolított le a Szovjetuniónál. Az idei első felében megvalósult 4,2 milliárd rubel forgalom 11 százalékot tesz ki a Szovjetuniónál teljes külkereskedelmi forgalmából. A főbb partnerek Irak, India, Líbia, Törökország, Afganisztán és Argentína.

A Szovjetuniónál megértéssel, segítőkészséggel közeledett a fejlődő országok tényleges érdekeinek biztosításához. Ez év tavaszán az ENSZ kereskedelmi és fejlesztési (UNCTAD) konferenciája 5. ülésén kán is a Szovjetuniónál **konkrét javaslatokat** tett a protekcionizmus és diszkriminációmentes, egyenlő nemzetközi gazdasági együttműködés bővítésére és fejlesztésére. A Szovjetuniónál nagy erőfeszítéseket tesz, hogy ezek az elvek a gyakorlatban is megvalósuljanak. Jó példa erre az 1979 márciusában aláírt „Hosszú távú program a gazdasági, kereskedelmi és műszaki-tudományos együttműködés fejlesztésére” a Szovjetuniónál és India között.

Benkő József

PERISZKÓP

Vállalatnagyság a japán öntödékekben

Japánban az öntödékek összes termelése 1960 és 1973 között 2,9 millió tonnáról 7,8 millió tonnára nőtt, majd 1979-ra, a felhasználó ágazatok természetnövekedésének csökkenése következtében mintegy 6 millió tonnára csökkent. Figyelemre méltó azonban a gömbrakos öntvények és a speciális ötvözetű acélok, továbbá az alumínium-öntvény-termelés és precíziós öntés nagyarányú növekedése, azaz a termékszerkezet jelentős átalakulása.

Míg a fenti nemesebb öntvények az összes öntvénytermelésnek 1960-ban 10,5, addig 1976-ban már 25–28 százalékában részesedtek. A szürke öntvények előállítására fordított munkaidő 1965–1975 között 69,42 munkaóra/tonnáról 30,57 munkaóra/tonnára csökkent, elsősorban a magkésztítés, az olvasztási és a csapolási eljárás korszerűsítése révén. Onmagában az öntvényforma készítési eljárás munkafordítási 10 év alatt 30,62 munkaóra/tonnáról 10,67 munkaóra/tonnára csökkent.

A japán öntödékek nagyságstruktúrájáról, illetve a nagyságstruktúra átalakulásáról az alábbi táblázatok adnak képet.

Az öntödei munkások száma	1965		1974	
	Az öntödei száma	Százalék	Az öntödei száma	Százalék
—9	196	30,2	1122	39,6
10—19	124	31,2	838	29,5
20—29	443	16,8	346	12,2
30—49	510	11,8	284	9,3
50—99	180	6,8	176	6,2
100—199	64	2,4	59	2,1
200—299	8	0,3	13	0,5
300—399	7	0,3	10	0,4
400—499	1	0,1	4	0,1
500—599	1	0,1	4	0,1
1000—	—	—	—	—
Összesen:	2623	100,0	2836	100,0

Megjegyzés: Év végi adatok. Forrás: Engineering Industries of Japan, 1978/17. szám.

A munkások számának és arányának alakulása a vasöntödékek létszámegység kategóriái szerinti

Az öntödei munkások száma*	1965		1974	
	A munkások száma	Százalék	A munkások száma	Százalék
—9	4 856	7,3	6 233	8,7
10—19	11 821	17,6	11 536	16,7
20—29	10 554	15,9	8 429	11,8
30—49	11 960	17,5	10 100	14,2
50—99	12 018	18,2	11 852	16,6
100—199	8 533	12,7	7 337	10,4
200—299	1 663	2,4	3 319	4,7
300—399	2 466	3,7	3 298	4,6
400—499	2 970	4,4	2 738	3,8
500—599	—	—	5 569	7,8
1000—	—	—	—	—
Összesen:	66 181	100,0	71 341	100,0

* A rendszeresen foglalkoztatott munkások és családtagok, valamint a legalább 30 napon át ideiglenesen foglalkoztatott munkások száma az év végén.

Az adatok szerint az önálló kis öntödékek száma és aránya igen nagy. A 20 munkásnál kevesebbet foglalkoztató önálló öntödékek száma 1965 és 1974 között növekedett, sőt az összes öntödehez viszonyítva arányuk is nőtt. Az e nagyságkategóriában foglalkoztatott munkások száma is nőtt, de arányuk már csak kissé csökkent. E kis öntödékek — az összes önálló öntöde mintegy 70 százaléka — az összes kibocsátásnak csak mintegy 10% elődreszt adják. Ezekben az öntödékekben állítják azonban elő a különösen igényes, nagyfomosságú és nagy pontosságú, ám kis súlyú öntvények nagy részét.

Figyelemre méltó, hogy az önálló öntödékek méretstruktúrája tíz év alatt a legkisebb és a nagy méretű (a 200 főnél többet foglalkoztató) kategóriák javára és a közepes méretű rovására változott.

Figyelembevéve a termeléssel járó úgynevezett externális költségek (mindenekelőtt a környezetvédelmi kiadások), továbbá a munkakörülmények javítását célzó ráfordítások növekedését, a viszonylag kis volumenű termelési üzemek üzemi költségei számottevően megnövekedtek. Ez csökkenti versenyképességüket, s ez feltehetően a koncentrációs folyamat előidőztelje lehet; legalábbis várható a marginális üzemek megszűnése.

V. Gy.

Spanyolország és a Közös Piac

Két évvel a csatlakozási kérelem benyújtása után megkezdődött a hivatalos tárgyalások, Madrid és Brüsszel között az Iberiai ország belépésének feltételeiről. A tárgyalások előrelátóan egy évig is elhúzódhatnak, s ha sikerül majd minden feltételben megállapodni, Spanyolország — Görögország után — 1982-től, vagy 1983-tól lesz hivatalosan az Európai Gazdasági Közösség tizenegyedik tagja.

A megbeszélésekorat nem ígértek könnyűnek. A spanyol csatlakozás ugyanis számos olyan kérdést vet fel, amelyekkel kapcsolatban meglehetősen megosztott a Kilennek véleménye. Politikai szempontból minden tagország szükségesnek tartja a csatlakozást, a mezőgazdasági és munkaerőáramlási kérdésekben azonban heves vitákra lehet számítani.

Struktúramódosítás az iparban

Spanyolország gazdasági fejlődésében a 60-as évekhez képest néhány esztendő óta visszaszentes tapasztalható, amelyben jelentős szerepet játszik az egész tőkés világot érintő recesszió. (Még kell azonban jegyezni, hogy a gazdasági mutatók jelentős része még így is kedvezőbben alakult, mint a Közös Piac egészében.) A bruttó társadalmi termék tavaly 2,6 százalékkal nőtt, s idén várhatóan hasonló lesz a növekedés. 1980-ban pedig előrelátóan két százalékkal eszik vissza. A tervezett 10 százalékos helyett évről évre 20 százalékos lesz az infláció ráta, a munkanélküliség száma pedig eléri az 1,25 milliót, ami 8 százalékos munkanélküliséget jelent. Bár az export idén 12 százalékkal nő, s az import emelkedése csak 6 százalékos éves szinten, a külkereskedelmi mérleg valószínűleg a tavalyihoz hasonlóan 4 milliárd dollárral hiánnyal zárul. Mivel az idei költségvetést csak júniusban fogadják el, ezidáig nem volt elegendő központi alap a gazdaság élelénkésének beindításához. Dinamikusnak nő viszont a külföldiek beruházásának értéke. Felerősödtek a sztrájkmozgalmak: az idei év első hat hónapjában mintegy 100 millió munkaóra esett ki a munkabeszüntések következtében.

A kölaj árának emelkedése természetesen nem maradt hatás nélkül a spanyol gazdaságra sem, s az idén a több

mint 60 százalékos áremelés a tervezettnél képest a bruttó társadalmi termékét 2,5 százalékkal csökkenteni. Az egyre növekvő terheket az állam fokozott takarékosággal kívánja ellensúlyozni, s így valószínűleg sikerül a 6,1 milliárd dollárra tervezett költségvetési deficitet 4,4 milliárd dollárra lefaragni. A fizetési mérleg folyó tételeinek aktívuma — tavaly 1,5 milliárd dollár volt — elsősorban az idegenforgalmi rekordbevételeknek tudható be.

Nemrégiben hozták nyilvánosságra az ország közepértvű gazdaságfejlesztési tervét, amelyből egyértelműen kitűnik, hogy Madrid a gazdaság átszervezésével — például a hajógyártó kapacitását 50 százalékkal csökkentik, az acéliparban több üzemet bezárnak — készíti a közös piaci csatlakozásra. Központi feladat a gazdaság alkalmazkodóképességének és hatékonyságának a növelése, az infláció csökkentése az ipari szerkezet átalakítása, valamint a külkereskedelmi liberalizálása, vagyis az állami beavatkozás minimálisra való csökkentése.

A közös piaci „harmonizálás” érdekében fokozatosan berezítik az értéknövekedési adót, s mérsékelik az ipari szubvenciókat. A spanyol gazdasági vezetés tehát arra törekszik, hogy az ország gazdasága minél „szalonképesebb” legyen a csatlakozás idejére. Feltűntetést Brüsszelben, hogy a spanyol tárgyalók a gazdaság minden szektora részére azonos átmeneti időt kérték a közös piaci beillesztésre, két százalékra eszik vissza. A tervezett 10 százalékos helyett évről évre 20 százalékos lesz az infláció ráta, a munkanélküliség száma pedig eléri az 1,25 milliót, ami 8 százalékos munkanélküliséget jelent. Bár az export idén 12 százalékkal nő, s az import emelkedése csak 6 százalékos éves szinten, a külkereskedelmi mérleg valószínűleg a tavalyihoz hasonlóan 4 milliárd dollárral hiánnyal zárul. Mivel az idei költségvetést csak júniusban fogadják el, ezidáig nem volt elegendő központi alap a gazdaság élelénkésének beindításához. Dinamikusnak nő viszont a külföldiek beruházásának értéke. Felerősödtek a sztrájkmozgalmak: az idei év első hat hónapjában mintegy 100 millió munkaóra esett ki a munkabeszüntések következtében.

Mezőgazdaság, munkaerő

A „neutrális pont” a **mezőgazdaság**. A spanyol bor, gyümölcs, fűszerek, zöldség jelentős konkurenciát jelent majd a kevéssé hatékonyan termelő olasz és francia gazdaságoknak, az ex jelentősen megnöveli majd a kilenkek exporttámogatására fordítandó kiadásait. Fontos szempont az is, hogy a magasabb közös piaci árak következtében a spanyol mezőgazdasági termelés megkészszeresedhet, s ez további árfelelések képződését idézheti elő. Jól jarnak viszont a spanyol csatlakozással az EKG északi me-

zőgazdasági termelői, ugyanis a marhahúsrá, tejre, cukorra, egyes gabonafélékre **pótlólagos kereslet** jelentkezik majd. A francia és olasz mezőgazdasági termelők szervezete — bár egyébrt a spanyol csatlakozással — Brüsszellel is intézkedéseket vár érdekei védelmére. Így tehát biztosra vehető, hogy a spanyol mezőgazdaság — hasonlóan a görögöz — csak néhány éves átmeneti időszak politikáinak. Egyébrt a déli országok csatlakozása jelentős zavarokat idézhet elő az átmeneti időszak ellenére a közös agrárrendtartásban, s egyelőre Brüsszel ezért is igyekszik húzni-halasztani a portugál belépési kérelem megtárgyalását.

Spanyolország Európa egyik legnagyobb „vendégmunkás-donor” országa. A Római Szerződés értelmében a tagállamok között szabad a munkaerőáramlás, a munkavállalás, az EKG fejlettség — de jelentős munkanélküliséggel küzdő — országai (elsősorban az NSZK és Franciaország) áttól tartanak, hogy a csatlakozás után tömegesen jelennek majd a spanyol munkavállalók, s akkor ezek már nem is tekinthetők vendégmunkásoknak. (Jelenleg a Kilennek területén mintegy félmillió spanyol vendégmunkás dolgozik.) Arra lehet számítani, hogy a spanyol munkaerők — ugyanakkor hasonlóan a görög csatlakozási jegyzőkönyv feltételeihez — csak legkevésbébb átves átmeneti időszak után vállalhatnak szabadon munkát a Közös Piac területén.

A „spanyol belépő” számos problémát vet majd fel a pénzügyi alapok elosztásának területén, az anyagi hozzájárulással és a területfejlesztési kapcsolatban is. Görögország és Spanyolország csatlakozásával tovább bonyolódik a Közös Piac döntési mechanizmusa. Mindezen nehézségek ellenére a 36 millió lakosú Spanyolország — amely a világ tízedik ipari hatalmává küzdött fel magát — jogos számíthat a közös piaci tagság elnyerésére, hiszen csatlakozása részét képezi a nyugat-európai gazdasági integráció „mediterrán politikájának”.

Gonda György—Szentgáli Péter

ANGLIA

CSÖKKENŐ RENDELÉSÁLLOMÁNY

Az idei második negyedév után, amelyben az angol gazdaság sikertől túltúnt, az év eleji mélypontra, a gazdasági helyzet újabb rosszabbodásának koronáival bontakoznak ki. Ez tünik ki mindenekelőtt azokból a válaszokból, amelyeket 1969 megkezdett iparvállalat adott a Brit Iparszövetség (CBI) hozzájárulást ítélt közkérdésre. Ezek szerint szeptemberben a feldolgozóipar rendelésállománya 21 százalékkal volt a normális szint alatt, szemben az előző hónapokban mutatkozott 18, 1

A BUDAPESTI ÉLELMISZERIPARI GÉPGYÁR

1980-ra, faipari kapacitásokkal

VÁLLALJA: különféle malmai berendezések faipari munkáit, orvosi és laboratóriumi berendezések, különféle egyedi bútorok, belső faipari berendezések, különféle szabványos és a szabványtól eltérő egyedi, a kereskedelemben nem kapható nyílászárók faipari munkáit.

Kérjük, hogy igényeiket jelentsék be: a

Budapesti Élelmiszeripari Gépgyár és Szerelő Vállalat

1. sz. Gépgyára Értékesítési osztályán, Budapest X., Máza tér 2-6.

Telefon: 783-166.

Rendszám nélküli, hároméves, tiszteletdíj

NYSA TÍPUSÚ AUTÓBUSZ

vállalatnak vagy szövetkezetnek ELADÓ

Érdeklődni lehet: mindennap 7 és 15 óra között, a 688-620-as telefonszámon, a 114-es melléken, Szilágyi Lászlónál.

MEGVÉTELRE FELKÍNÁLUNK

egy originál LINDAKO-3605-OS TÍPUSÚ PAPIR-FÜRO GÉPET SZOLNOK MEGYEI TANACS TERVEZŐ VÁLLALATA Szolnok, Kossuth Lajos u. 6-8.

Építőipari szövetkezet keres bérleményt

irodának és anyagraktározás céljára. Telefon: 132-019 (munkaidőben).

Különböző méretű ESZTERGÁCGÉPEKET ÉS OSZLOPOS FÜRŐGÉPET VÁSÁROLNÁNK 1980-ban. Az ajánlatokat pontos adatok (a gyártási év is) és az ár megjelölésével ARANYKALASZ MGTSZ műszaki vezető Kajdacs 7031.

200 négyzetméteres, földszinti raktárhelyiség kiadó

Massányi, Budapest XIV., Sztalmár u. 13.

Nagy teljesítményű számítógépeinken

1980-tól különféle, határvidék számítástechnikai feladatok feldolgozását, igény esetén programozását, szervezését is vállaljuk

Felvilágosítás: a 186-460-as és a 186-028-as telefonszámon.

Készletből megvételre kínálunk:

12 180 fm, 28x1 mm átmérőjű, DIN 2391 ST 35-ös minőségű, hidegen vont, varrat nélküli

ACÉLCÖVET,

ára: méterenként 34,50 Ft, 10 tonna, 19 mm laptvány, AS 1-es minőségű, meleg hengerelt

HATSZÖGACÉLT,

ára: kilogrammonként 11,61 Ft, 148 tonna, 1250x2500x1,2 mm-es, S 2 H minőségű, hidegen hengerelt

FINOMLEMEZT,

ára: tonnánként 8919 Ft.

LAMPART ZOMÁNCIPARI MŰVEK

Anyag- és Készletgazdálkodási Osztály Ügynökség: Tóth Józsefné, telefonszáma: 570-1111, 290-es mellék.

Ideai átadással ELADJUK

üzemek, raktáraknak alkalmas, 1 ha 9976 nm területű, közművesített, bekerített, telefonos

DUNAVECSEI TELEPÜNKET

884 nm-es beépített területtel. A telep a fővárostól 70 km-re a műút mellett, a vasútállomással szemben van.

Érdeklődni lehet: REANAL FINOMVEGYSZER-GYÁR Beruházási osztály Telefon: 635-833.

A KOMÁROMI KŐOLAJIPARI VÁLLALAT KIZÁRÓLAG TÜZELÉSI CÉLRA FELAJÁNL

olajos derítőtöltet, mázsánsként 2 Ft-ért és szennyzeti vegyes kenőzsírt, mázsánsként 30 Ft-ért.

Felvilágosítás műszaki kérdésekben: Róka József termelési főosztályvezető-helyettes, tel.: 430-as mellék, értékesítési kapcsolatokban: Takács Gyula anyag- és értékesítési osztályvezető, tel.: 609-es mellék.

KOMÁROMI KŐOLAJIPARI VÁLLALAT

Komárom, Kőolaj u. 2. 2922. Telefon: Komárom 135, 364.

Ermővek, üzemek, infrastrukturális létesítmények

A Szovjetunió komplett berendezés- szállításai a szocialista országokba

A Szovjetunió 506 létesítmény építéséhez nyújtott segítséget a szocialista közösség államainak 1978-ban, s e létesítmények közül 105 megkezdte működését. 1977-hez képest a KGST-országokba irányuló komplett berendezések exportja 8,1 százalékkal nőtt és elérte az 1350 millió rubelt.

BULGÁRIA gazdasága szempontjából nagy jelentőségűek a Szovjetunió közreműködésével üzembe helyezett turbinaegységek, amelyek ma az összes villamos energia 74 százalékát állítják elő. 1978-ban kezdett dolgozni a Marica-Iztok-III. hőerőmű második 210 ezer kilowatt teljesítményű turbinaegysége, valamint a várna hőerőmű hasonló teljesítményű ötödik turbinaegysége. A gazdasági hatásokkal működik a Kozloduz atomerőmű, amelyet a Szovjetunió segítségével helyeztek üzembe 1974-ben. Az atomerőmű termelésének aránya az ország villamosenergia-termelésében 18,5 százalék.

Bulgária új üzemek közé tartozik a Szepetvri városban működő, spirál-vasrútos csöveket gyártó üzem. Az új gyár termelékét részben a Szovjetuniót Bulgáriával összekötő gázvezeték építéséhez használják fel.

Tovább folytatódik a Kremikovci Kohászati Kombinátnál bővítés (kapacitása évi 2,7-3,0 millió tonna hengereltáru lesz), valamint a parniki Lenin Kohászati Üzem bővítése (évente 600 ezer tonna hengerelt árut gyárt majd).

A Szovjetunió közreműködésével felépült bolgár üzemek állítják elő a szienszfém-kohászat termelésének 90 százalékát. A sumeni alumíniumgyár új — idom-árut gyártó — üzemre évi 12,2 ezer tonna kapacitásával lehetővé teszi az ország belső szükségleteinek fedezését.

A burgaszi és a devnyai kombinátban szovjet segítséggel felépített vegyüzemek adtak át. Itt működik a bolgár—szovjet együttműködés keretében felépült 1,2 millió tonna kapacitású cementgyár is.

MAGYARORSZÁGON a szovjetunióbeli Vinnyicától Albertsáig kitépített 840 kilométeres villamos távvezeték az egyik legfontosabb létesítmény. A supermagas feszültségű vezeték az év elején kezdte meg működését.

A Szovjetunió közreműködésével épült az évi 1 millió tonna acél gyártó oxigén-konverteres üzem a Dunai Vasműben, az újkor alumíniumgyárában az „1700”-as meleghengerde, Belpátfalván pedig az 1,1-

1,2 millió tonna évi kapacitású cementgyár. Befejezés előtt áll a Debreceni Gőrdűcsapágy Gyár rekonstrukciója. Pakson pedig gyors ütemben folytatódik Magyarország első atomerőművének építése.

A NÉMET DEMOKRATIKUS KÖZTÁRSASÁG legnagyobb hőerőművében megkezdte működését a 13 turbinaegység. A Szovjetunió közreműködésével létesített ermő elérte a 3520 ezer kilowattóra összteljesítményt. A Bruno Leuschner Atomerőműben egy új, 440 ezer kilowatt teljesítményű turbinaegység üzemel, az atomerőmű teljes kapacitása 1320 ezer kilowatt. A befejezett létesítmények közül említésre méltó a bautzeni nagypaneles házgyár, a pirnai cellulózgyár fehérítőüzeme, valamint a rövidhullámú rádióadó Nauenburg.

LENGYELORSZÁGBAN elérte a tervezett kapacitását a Katowice kohászati kombinát első egysége, mely 4,5 millió tonna acél gyárt évente. 1980-ban a Katowicei kohómű 9 millió tonna acél gyárt termelni. 47 százalékkal részesedik a nyersvas, 35 százalékkal az acél-, illetve a hengereltáru gyártásban.

Szovjet szakemberek segítségével a Kozenice Hőerőműben beindult az 500 ezer kilowatt teljesítményű turbinaegység. Megkezdte működését a nagypaneles házgyár Varsóban és Petrokov-Tribunalskykban, továbbá 2 melegház-kombinát Kozeniceben és a Malinecban. Szovjet berendezések érkeznek a széles nyomtávú vasútvonal építéséhez, amely a szovjet—bolgár határt köti össze a Katowicei kohászati kombináttal. Vasbetoncementgyár épül szovjet közreműködéssel a varsói metró építésének kiszolgálására.

ROMÁNIÁBAN a Szovjetunió közreműködésével szereltek be az ország legnagyobb hőerőművének új turbinaegységét. A Deva ermő kapacitása 1280 ezer kilowatt. Dej városban megkezdte — szovjet berendezéssel — működését egy növényvédőszer-gyár. Bukarestben folytatódik a Baráság nagypaneles házgyár építése, amelyet a szovjet kormány ajánlkozott Románia kormányának a földrendés következményeinek a felszámolásához. Szovjet gépek érkeztek a galai és a zalaai kohászati üzembe, a giurgui sződa-gyárba, illetve a braiui viszkózellőző-üzembe.

CSEHSZLOVÁKIÁBAN szovjet szakemberek segítségével helyezték üzembe a Jaslovské Bohunice-i atomerőmű első 440

ezer kilowatt kapacitású turbinaegységét, a prágai metró 5,4 kilométer hosszúságú első vonalát 7 állomással, Uszi nad Labamban a nagypaneles házgyárat, Breclavban a termikus foszforsav üzemét, valamint a pozsonyi színes televízió két mozgó adóállomását.

MONGÓLIÁBAN 140 létesítményhez szállítanak szovjet berendezést. Ezek közül a legjelentősebb az Erdenet réz- és molibdenbánya és dúsító kombinát. A gyár mellett 15 ezer lakosú város, vasút és közmű épült, valamint egy villamosvezeték Erdenet-től Darhanon át a szovjet határig.

A Szovjetunió támogatást nyújt a VIETNAMEI SZOCIALISTA KÖZTÁRSASÁGNAK a meghatározó jelentőségű gazdasági ágazatok fejlesztéséhez. Az együttműködés legnagyobb létesítményei: a Fekete-folyón épülő 1,7 millió kilowatt teljesítményű Hoa-Binh vízierőművelki létesítmény, továbbá a 630 ezer kilowatt teljesítményű Pha-Lai hőerőmű.

A Szovjetunió közreműködésével épített üzemek és létesítmények gyártják Vietnámban a szuperfoszfát, az apatit, az ólom, a fémforgácsológépek 100 százalékát, a szén 78 százalékát, a fémforgácsoló szerszámegépek 88 százalékát.

A KUBAI KÖZTÁRSASÁGBAN is a szovjet gazdasági segítség egyik fő területe az energetika. Két turbinaegységét helyezték üzembe a Mariel Hőerőműben, egy turbinaegységet a Rente Hőerőműben — egyenként 100 ezer kilowatt kapacitással. Üzembe helyezték a Cienfuegos—Santa Clara—Vicente—Neuvisas közötti, 150 kilométer hosszúságú 220 kilovoltos villamosátvezetékét.

Szovjet szakemberek műszaki segítséget nyújtanak Kubának egy évi 30 ezer tonna nikkel és kobaltot gyártó üzem kompenzációs alapon történő építéséhez, továbbá a moai és a ncaról nikkelgyár felújításához, a Santiago de Cuba-i textil-kombinát, valamint a 13 ezer tonna teljesítményű Balans fonóüzem létesítéséhez.

A Szovjetunió közreműködésével JUGOSZLÁVIÁBAN az utóbbi időben hét, összesen 3100 ezer kilowatt teljesítményű villamoserőmű kezdte meg működését, ezen kívül az egyenként 1,2 millió tonna kapacitású oslojeji, illetve a plevljai szénbánya.

Kompenzációs alapon épült egy 300 ezer tonna kapacitású timföldgyár, melynek első egysége már megkezdte működését. A második egység üzembe helyezésével Jugoszláviában jelentősen növekszik a timföldgyártás, a Szovjetunió viszont több nyersanyagot kap alumíniumiparához. Szerebcében, illetve Probitipben szintén kompenzációs alapon épül egy-egy akkumulátorgyár.

A KOREAI NÉPI DEMOKRATIKUS KÖZTÁRSASÁGBAN a Kim Csok kohászati üzemben teljes erővel folyik a hideg-hengerű építése. A gyár szovjet segítséggel épült konverteres üzeme és meleg-hengerű 33 százalékkal növeli az acélgyártást, 77 százalékkal a meleg hengerelt lemez gyártását Koreában.

Az együttműködés más nagyszabású létesítményei: vasúti rendezőpályaudvar Phenjanban, a koreai főváros és a szovjet államhatár közötti rádiórelé összeköttetés, továbbá a kompenzációs alapon épülő gépkocsi-akkumulátorgyár, illetve a mikro villanymotor-gyár Phenjanban.

—m

Együttműködés a mezőgépgyártásban

A magyar mezőgazdaság gépésztése szocialista importon alapul. Ez szükséges tesz a mezőgépgyártás szocialista export-orientációjának növelését.

Az NDK-val kialakított mezőgépgyártási kooperáció keretében a magyar vállalatok az NDK önjáró fűkaszához és silókombájnjához nagy mennyiségben gyártanak szocialistákarmány-betakarítók adaptereket. Adaptereket szállítunk Csehszlovákiában gyártott silókombájnhoz is, s jelentős nagyságúrd a gabonakombájnokra szerelhető kukoricacsórtó adapterek gyártása.

A nemzetközi gyártásszakköztársaság Magyarországot lemondott a betakarító alapgép gyártásáról, azonban adaptereink, alkatrészeink exportjával nagyszűr el-enteljei a magyar alaggépport, sőt ez teszi lehetővé a korszerű konstrukciójú betakarítógépek (például NDK gabonakombájnok, szállításakarmány-betakarítók, illetve a jövőben esetleg a lenyál—csészlovák fejlesztésű járvasszezők) magyar importját.

Az adapterek, részegységei és főbb alkatrészei azonosak, ezért lehetőségessé vált ezek nagy sorozatú, esetenként több tízezres darabszámú gyártása. Az így kialakult termelés további értékesítési lehetőségeket feltárta kívánta meg, s ezek révén került sor a szocialista és tőkés-országokban gyártott szinte valamennyi betakarítógépre alkalmazható, egységesített adapterek kifejlesztésére, és gazdaságos gyártására.

A permetező és magcsávázó gépek a magyar ipar hagyományos termékei. A hazai igények teljes kielégítésén túl a szocialista országok piacain a termékport legjelentősebb exportőre Magyarországon. A szocialista országok között igen jó eredményeket érünk el a komplex termelési géprendszerekben (zöldség-, kukorica-, cukorrépa) alkalmazható permetező és permetlékésztő berendezések fejlesztésében.

A zöldségek és egyes gyümölcsfajtaik termelésének, illetve feldolgozásának gépesítésére már korábban kialakult nemzetközi munkamegosztásban jelentős fejlesztést sikerült megvalósítani. Ennek eredményeként egy sor speciálisan növényi kultúra — uborka, zöldborsó, zöldborsó, fűszerpaprika — termelési gépeinek kidarólagos gyártóvá váltunk, míg másokban — paradicsom, hagyma — a legkorszerűbb termelési technológiát megvalósító versenyképes termékekkel jelentkeznünk a piacon.

Az elképzelések szerint az 1981—85-ös tervidőszakban is jelentős lesz a szocialista országokba irányuló magyar mezőgazdasági és élelmiszeripari gépport. A legnagyobb volumen a Szovjetunióba és az NDK-ba irányuló szállítások képviselik. Hagományos exporttermékeinkből — a csávázó gépekből — mintegy kétszázreszre emelkedik exportunk, meghaladja a tízezres darabszámot. Reális lehetőségek lesz a zöldborsó és uborkabetakarító gépekből ezres darabszámot meghaladó exportra. A Szovjetunió a kukorica-termesztés és zöldségtermelési géprendszerek iránt érdeklődik; az igények kielégítésének lehetőségét a magyar szakemberek tanulmányozzák.

Az NDK-ba a legnagyobb volumen a kooperációs szállítások jelentik, a gépszállításokban legjelentősebb a mintegy 3500 darab növényvédőszer exportja. A Csehszlovákiába tervezett export gyártmányváltásúakra igen szűk. A hagyományos késztermékek export — növényvédőszer és csávázógépek, szemes termény és dohányszárítók, kukoricacsórtó adapterek — számottevően bővül a gyümölcs- és zöldségtermelési gépek szállításával.

Jubiláló magyar—osztrák kooperáció

A hatvanas évek végén Magyarországon akadozó és hiányos volt az ellátás a különféle jó minőségű ír- és pénztárgy festőszerszámokkal. Az Irodagéptechnikai Vállalat, amely a sokszázézer darabos hazai Irodagéppark szervelője és ellátója, megalapította a Konsztrux vállalatot, amely alapos piackutatással találaton olyan világszínvonalat képviselő céget, amely hajlandó műszaki, termelési és értékesítési kooperációra.

Ilyen előzmények után került sor 1969-ben az Irodagéptechnikai Vállalat és az osztrák W. Koreska cég hosszú lejárattal kooperációs megállapodásának aláírására. Az együttműködés lényege: a magyar vállalat a Koreska cég technológiájával, speciális gépeivel szállított alapanyagból különféle méretű és kivitelű írógép- és pénztárgyszerszámokat állít elő. A szerző-

(6. 1.)